

J 10605

VILA OSTROŽINSKA.

PIESMOTVORI

I

UVOD ZA KRASOSLOVJE.

Od

Og. Utiešenović-Ostrožinskoga.

U Beču, 1845.
Tiskom Ueberreuterovim.

K. Trotejs

Predgovor.

Znanstva i umietnosti našeg vieka nijesu kó niegda samo pèrćia pojedinieh učenieh ljudih, koji, obzidani gomilami knjižurinah gèrčkieh i latinskieh, svietnjak izobraženosti i prosvietjenja u ruci, oholo preziraše cieli sviet ostali u noćnoj tmini predsudah ležeći. Odavna su to puci europejski pripoznali da se izobraženost i materinskim jezikom postići može; mudraci malo po malo stali su se u narodnom životu ogledavati, pa o znanstvu i umietnosti u materinskom jeziku svome govoriti; a tim načinom se je postiglo da dan danas nemalo svaki puk se diči i slavi množinom znanstvenieh i umietničkieh proizvodáh narodnieh svakomu dostigljivieh, sve ako i nije bio

na previsokieh sveučilištih gèrčkieh i latinskieh. Tim načinom se je postiglo da Talian, Francez, Španjol, Inglez, Niemac, samo treba da stupi u prerodni perivoj narodne izobraženosti svoje, pa da se hvati grančice plodonosne koja mu se najmilia vidi, te da po njoj bira zriele plode uma čoviečanskoga.

A gdie su ti perivoji naše izobraženosti narodne? ... Vèrt njezin preširoki, gola je pustinja afrikanska, jedva da ti oko zagleda gdiegdie samostano dèrvce zeleno, na komu slavuj piesni poje; a čuda golemoga da tu i pievat mu se hoće! ... Ako se nakaniš ubaviestiti o najneznatnijoj grančici izobraženja duševnog, moraš stidljiviem licem da se u tudji vèrt potrudiš, i da susieda svog upitaš kako je i šta je? A on nepoznavajuć potrebe tvoje, ni sam nezna ti svakiput želju da izpuni.

Doba je dakle da se i mi jedanput probudimo, pa da gledamo se podignut na stepen na kojemu ini narodi već odavna stoje, te da ne prosiačimo po cielom svietu za koricu hlieba duševnog, jer ima i u nas pšenice, da! ima pšenice bielice; ali samo valja sniet i kukolj iztriebiti, na potoku bis-

trom i viečnom narodnosti pšenicu samljeti, pa kvasac čoviečnosti, krieposti, uljudnosti i bratinske ljubavi umiesiti! Valja se, rekoh, okaniti prenapetieh uzorah, kojieh nikomu postići nije, nego na primier mrava ili pčelice po domaćieh poljih i livadah birati sladčicu medenu, te puniti košnicu; vèrtlariti oko kuće, i voćke duha zasadjivati, nebili i nami toga ploda nebeskog uzorielo; pa i hoće, jer naši predieli zaista bližji su sunca, i primiteljnii zrakami njegovimi, nego toliko ih inieh narodah, koji su, štono vele, u staklenici umoplode svoje primorali da im sazore.

Sada stopèrvo podižu se pojedini iz našeg naroda izza dubokoga sna narodnosti naše, protiruć si oči pogledaju na daleko unapredovanje inieh narodah, susiedah svojieh, te spieše se da naberu cvietja u domaćoj livadici, pa nose ga na žertvenik probudjivajuće narodne izobraženosti svoje, ili presadjivaju bilja mirisnoga u pustom vèrtu njezinom. A tko bi im na tom zamierio? — Zaista samo onaj tko je sasvim bezdušan, i rad bi da cielom svietu svietli luč istine, a samo da mi sanjamo

i tumaramo u snu dubokom duševne propasti!

Tako i ja evo u gaju domaćem maleni listak zeleni otèrgnuh, te ga polažem na taj žertvenik posvetjeni. Ako mi za rukom pojde da s vriemenom i cvietja kiticu naberem, spiešno ću i njega donieti.

Og. Ostrožinski.

Kazalo.*)

*) Piesmice ove stoje jedna za drugom tako kako su se god. 1842, 1843, 1844 jedna za drugom porodile; od „Vile i umietnici“ do konca, pa i ona pèrva druga, spadaju sve na god. 1844.

Misli o krasnieh umietnostih.

Piesmotvori.

(Aus dem Cid.)

Edle Männer von Villalon,
Tapf're Ritter von Valvera,
Guten Leute von Vilalda,
Gute Christen von Salsuenna,
Böse Spürer des Betragens
And'rer, les't, und leset recht!

Prevod.

Plemeniti Horvatjani,
O hrabreni Sàrbljanini,
Dobri ljudi Slovijanci,
I Hristjani od Balkana,
Bratje svoje zle uhode,
Štite, štite, ali knjigu
Nedàržite naopako!

(Iz Cida.)

Posvetjenje Vile Ostrožinske.

Ja sam Vila,
Svakom mila,
Iz gore zelene.
Na opravi
I zabavi
Poznati je mene.

Odorica
Koprenica
Meni 'e od oblakah,
Obašvena,
Navezena
Od sunčanieh zrakah.

Moji dvori
U toj gori
Pod oblak se dižu;
Oko koji'
Perivoji
U vienac se nižu.

Slavuj ptica,
Kosovica,
Pievaju po gaju;
Mile sele
Vite jele,
Meni se klanjaju.

A imadem
I poznađem
Svoga pobratima;
Biela Vila
Ja sam mila
Njemu posestrima.

Od javora
Mojieh gora'
Liru sam savila,
Liru jasnu,
Sedmoglasnu
Braci namienila.

On mi pieva
I pripieva
Piesni pune šale;
Piesni male,
Pune šale,
Al su pune i hvale. —

A imadem
I poznadem
Svoju posestrimu,
Nježnu Vilu,
A premilu
Mome pobratimu.

Njoj su mile
Piesni milé,
Zato ih namieni':
Da ih pieva,
I pripieva
Posestrima meni. —

Da je Vila
Namienila
„Dragoj-pieva-lici“:
Piesni ote, —
O nemojte
Zamierit, piesnici!

Vila Ostrožinska.

Dragojlici.

(U piesmaricu.)

Po livadi od cvieta do cvieta
Zujeć leti pčelica, te bira
Slast medenu, dok joj Svibanj cvate.
Bira, bira, te košnicu puni.
A kad siever na ledenieh krilih
U livade i polja doleti,
Te i cvietje i listje odnese:
Onda mudra pčelica se gosti
U košnici, medom prolietnime.
Tako i ti, dievojčice mila!
Pievajući u prolietju tvome
Biraj piesni najdražje, te pievaj! —
A koja se najbolje ti omili,
Za buduća doba ju namieni;
Pa kad niegda i tvoj Svibanj mine:
Nek ti opet u piesni procvate!

Izvor piesamah.

Gdieno modrieh od visina'
Zviezdojasni okrug dieli
Velebića ledna stina, —
Rujna zora kad zabieli,
Gdie samotna u sried gaja
Slavuj mile piesni slaže:
Tu se, braco, pune vaja
Tople grudi, momče ukaže.

Misaono, tamo amo,
Nieke mile puno smetje, —
U tom gaju sboreć samo,
Misaono tuda šetje:
Kada listne gdieno grane
Vita jela svoje stire —
Kolo mladieh Vilah bane,
Na zlatjene zvon od lire.

Sve okrugom leti kolo,
U sried kôga piesni izvodi
Krasna moma, preoholo, —
Kad nje pogled momče zgodi. —

„D a s i z d r a v o", tada reče
U svôj piesni liepa dieva, —
„U n a š o k r u g s t u p i, m o m č e,
„G d i e s e m i l a p i e s a n p i e v a!"

M o m č e.

Rad bi Vilo piesni pieti,
Kó u zimi sunce zrieti, —
Da mi piesni dušu mire;
Ali, Vilo, neimam lire!

V i l a.

Liru tebi ja ću dati,
Jasnu liru Omirovu;
I za žice prebirati —
K njoj desnicu Orfeovu.

M o m č e.

Piesničkoga neimam duha!
Duša za nj' je moja gluha.
Kada piesni duh moj slaže,
Tužno sàrce rànu kaže.

V i l a.

U sàrdašcu, momče, u dnu,
Traži dakle tvome, vira
Sladkoj piesni, gdie za jadnu
Bólju, blagi liek izvira.

Momče.

U mom sàrcu, tužna Vilo,
Gdie bi tuzi lieka bilo?
Gdie neima stvarca nikâ,
Osim „njena“ mila slika. —

Vila.

Beri, momče, indi cvietje,
Pa tu sliku milu kiti,
Sinut će ti premalietje,
Piesni u njem medne zriti.

Momče.

Neće „ona“ moga cvieća,
Znaj: nada mnom da grozeća
Visi ruka od udesa,
Koja štono svietom stresa.

Vila.

Šta? u vàrtlu tvoga vieka
Nije cvieta, u kom ima
Tvoga sàrca ràni, lieka?
Ni spomene sladke neima? ...

Momče.

Moje dobe u davnosti?! ...
Ima ... krasna spomen' ima! ...
Blago nebo! ... srieće dosti; ...
Ali one dobe neima! —

Znadem, da me niegda sriete
U dnu tminah moje srieće,
Strielonosno nieko diete,
Te mi reče (smiono veće):

„Gle, junače, slike mile!
„Nevideć je o kôj snivaš.
„Gle, junače, nježne Vile,
„U koe lancih od sad bivaš!“

Uzvì krila, pa zatime
Put nebesah. Pria neg odè,
Njegva striela tu zgodi me,
Tužno sàrce mi probodè. —

Tonu' u tuzi; ... onda hvatim
Smàrtnu strielu, — (njega nestà)
Smielo da ju opovratim; —
Nu ono odè ... „mila“ ostà.

Tada, Vilo, me pogleda
Nje ljubavi puno oko,
U kôm sami raj zagleda';
Ali Vilo podaleko! ...

Smiono oko uprieh u nju ...
Zora zasja njoj na licu ...
Duše moje ponajtanju
Pogled „njein“ dirnu žicu!

U davnosti dobe moje —
Mog veselja zviezda jasna —
„Pogled onaj“, Vilo, to je
Sve, što dadė meni krasna.

Moje dobe u davnosti
Ima sladka spomen' ima:
„Časak onaj blaženosti!“
Ali one dobe neima . . .

Vila.

Krasan cvietak u pustini,
Il' na burnog mora stini,
Koj na plamu žarnom vene, —
Tašta varka bliede siene:
  Tvoe ljubavi to je cviet!

Momče.

Posried jasnieh zviezdah bludi
Zaman oko da probudi
Sienku nade. Piesni nieme
Još utopi zimno vrieme
  U dnu tužna sàrca mog.

Vila.

U toj, momče, noći tamnoj,
Neima vrutka piesni miloj.

... Al na onom od davnosti
Blagom časku, dušu gosti.
U njem driema lire zvon!

Kolo.

U davnosti dobe mile,
U smiešenju tvoje Vile,
Traži piesni, momče, izvor.
Ljubav će ti plesti lovor ...
Vrutak piesne bit će more ...
Onda piesni nek se ore,
Iz dubljine sàrca tvog!

Da nije što je!

Liepotice,
Dievojčice,
Vi ste ruže mlade;
Ruže mile,
Koje Vile
S povietarci hlade.

Blago vami,
Težko nąmi
Koji uzdišemo,
Da po volji
Na tieh polji',
Brat' vas nesmiemo.

Liepotice,
Dievojčice,
Vi ste rujna zora,
Koje lice
I zviezdice
Zatminiti mora.

Blago vami,
Težko nami,
Kîm zora ne sieva;
Veće siever,
Zime diever,
Ledom nas oblieva.

Liepotice,
Dievojčice,
Vi ste premalietje,
U kôm doje
Nježne boje
Neuvelo cvietje.

Težko vami
(A i nami —)
Kada Svibanj projde
Kada sniega,
Izza briega,
Ledni siever dojde!

Liepotice,
Dievojčice,
Sietjajte se zato:
Da će zore,
Tia za more,
Izčeznuti zlato;

Da će lice
Od ružice,
Jednom uvenuti;
Tieh dražesti'
(Oj žalosti!)
More usahnuti.

Liepotice,
Dievojčice,
Vi nijeste Vile,
Da bi uviek,
Kano za liek,
Tako mlade bile!

Zato hit'te,
Podranite,
Ljubiti junake;
Jer inače
Neudate,
Postat će te bake!

Uzor.

Da je meni
Lira Omirova,
I desnica
K njojzi Orfeova,
Te uza nju
Krila sokolova:

Pria rujne
Ustao bi zore,
Put zelene
Letio bi gore,
Cielo sinje
Preletio more;

Srieća dobra
Još da bi mi bila,
Put nębesah
Uzvio bi krila,
Povisoko
Tuda bi se vîla;

Od zviezdice,
Pa tia do zviezdice,
Mojoj liri
Prebiró bi žice,
Te opeta
Spustio se nice:

Dokle nebi
Našó biele dvori,
Gdie dievino
Sȁrce za me gori;
Njeno lice
Da priliči zori; —

Vedrog duha
Da joj sjaju dani,
Kano sunce
Kad se uzvisit kani;
Pa da mi udes
Grijat se ne brani; —

Da joj plavi
Glavu krase prami,
Da joj modro
Svietli oko; da mi
Tu po srieći
Srietnemo se sami: —

Vita krila
Tu bi ostavio,
Jasnu liru
O kamen razbio;
Okó drage
Desnicu savio!

Nek sokoli
Pod oblak se krile!
Nek piesnici
Za Vilami cvile!
Ja bi zrio
U zenice mile. —

Jednoj dievojci u spomenar.

I.

Od ljubavi smiono diete
Iz nenada kad te sriete, —
Lúk na plećih, striel u ruci, —
Na mladosti cvietnoj luci:

Tada, dievo, poduboko
U njegovo gledni oko!
Je li istina što ti kaže?
Pazi dievo: da ne laže!

II.

Ako srieću vieka tvôga
Ukloniti želiš biedi:
Tihom glasku sàrca svoga,
Dievo mila, svedjer sliedi!

Koprivice za dievice.

Ljubezni pozdrav nesmiljenim liepoticam.

Lovorika
Za junaka,
Koprivice
Za dievice,
A ružice,
I ljubice
Svietle boje: —
Za gospoje!

Ja sam momče Radivoj,
S dievicami vodim boj.
Pokraj mora,
U sried gora'
Gdieno stoji zelen bor:
Ondie mi je bieli dvor.

Vita jela i jablan,
Iz daleka zagledan,
Kaže diku
Tu, putniku
Veleć: „Tu je Radivoj,
„Koj s dievicam' bije boj!“

Lietom sieni bieli grad
Starinskoga hrasta hlad.
Izza dvora,
Od lovora
Stere mi se čudan gaj,
Za junake noseć baj.

Pried dvorom je Radivoj
Zasadio perivoj;
Mnogo cvieće
Cvate veće,
Jer ga doji rosica,
I njegova božica.

Toli cvietja! nu ipak
Za dievicam dati znak,
Da poznadu
Momče Radu,
Ja nikada ne hítim,
Da se cvietjem nakitim.

Samo jednu kiticu
Koprivica', i ružicu,
Ja, u ruci,
Tud po luci,
Liepotice zagledam,
Da im krasan darak dam.

Svakoj darak po volji,
A najliepšoj najbolji.
Za gospoje,
Rujne boje
Neka bude ružica,
I mirisna ljubica!

Kada ljuba mladjana,
S ustih meda sladjana,
U razbludi,
Vierna nudi
Milom viernom vojnu svom,
Kad ga gosti cielovom:

Tada medna ružica,
I mirisna ljubica,
Sniěžnoj grudi
Ures budi,
Dok vas, mile gospoje!
Njih mirisi opoje.

Takov darak i svakoj
Zaručnici ljubećoj! —
Koprivicu
Za dievicu
Koja draga neima,
Nit ga hoće da ima!

S takvim krasnim Radivoj
Svedj vitežki bije boj.
Koprivice,
Ne ružice,
Za njih sadi Radivoj
U cvatući perivoj!...

Kâ junaku omili,
Te se neće da smili,
Koprivice,
Ne ljubice
Modrooke, njojzi dam,
Da oholi kiti pram!

Nu kad pram joj osiedi,
Rumen lica zabliedi:
Koprivice,
Ne zenice
Draga svoga, da gleda!
Neka zebe od leda!

Oholice, svaki čas,
Čuti budu ovaj glas:
„Koprivice
„Za dievice
„Koja neima draga svôg,
„Nit zna, šta je Lelja bog!“

Kada baka ugleda,
Da se tužna neuda,
A tog vieka
Neima lieka,
Tada momče Radivoj,
Na um pasti bude njoj!

Zato, mladi sokoli,
Na vitežtvu oholi,
Koprivice'
U kitice,
Naberite za Vile,
Koe se neće da smile!

S tim uresom svakog vas,
Kad zaori jasni glas
Zlatne žice
Tamburice,
S dievicami biti boj, —
Vodit bude Radivoj.

Biež'te samo njih pogled,
On bo topi sàrca led.
Smàrtne striele
One diele,
Iz modrijeh očiu',
Kada bojak dobiju.

Viečne slave požuda
Nam je krasna ponuda,
Dobitnika
Lovorika
Iz mog gaja kitit će;
Slavom njega resit će.

Čujte, glas se prostire,
Na daleko prodire:
Koprivice
Za dievice
Nosi momče Radivoj,
S dievicami vodi boj!

Putniku,

(jednom niemačkom časopisu u Karlovcu).

Niz cvietna polja domaćieh predielah,
Poznanu mira grančicu u ruci, gle!
Trudjani putnik nogu kretjè.
Hàrli na susriet mu, mili pobre!

U tudjoj zemlji samotan, inostran,
Od roda udaljen, tužna je srieća to ...
Svesàrdni pozdrav od nas primi!
Dobro nam došó, putniće trudni!

U hladnoj sieni listnate lipe tu
Daleka od puta počini, ukriepi se
Iz živonosna vrutka toga.
Slavjanska čeka te gostovitost!

Te kada od nas oddieliti budeš se,
Za vodju vierna u neznanu svietu tad,
Da zlatnu svàrhu ne promašiš —
Mileni goste! naš saviet sliši:

I tudjin mio je pravedni Slavjanu,
Kad ljubav znade cieniti njegovu. —
  Šta krasna, dobra, istinita
    Ugledaš kod nas, to svietu kaži!

Naš domorodni Parnas ne preziri;
Ta i kod nas mile piesni se pievaju! ...
  Ni naša sàrca niesu ledna ...
    Ljubav za ljubav se i u nas vratja.

Razlici kad se putovi ti otvore ...
Kad blieda zloba za tobom spieši se ...
  A desno i lievo ponor zieva:
    Zviezdicu Genia tad samo sliedi! —

Niema ljubav.

Žarko sunce od istoči
Rodi mi se, kada oči
Dragine ja zagleda'.
Kad ljubavi plam probudi
Nježna striel u mojoj grudi,
Od miloga pogleda.

Sladke nade raj otvorì
Njezin pogled, — dan zazorì
Od radosti sàrcu mom.
Duša moja tad ugleda
Srodnu dušu, te se neda
Oddieliti drugu svom.

Nu dubokoj sàrca rani,
Živonosna lieka brani
Nenavidna sudbina.
Tužnu srieću mi podieli,
Nemilo me ona dieli
Od cielova dragina.

Zato ni „Ona“ znati neće!
Od kad ronim suze veće
Na „nju“ misleć svaki dan.
Niemu nosim ból milenu
U dnu sàrca sakrivenu,
Na „nju“ misleć noć i dan.

Na slavu

godovnog dana

njih veličanstva Ferdinanda pėrvoga,
Cesara austrianskoga &
našeg premilostivoga gospodara.
(1842.)

Hvataj kolo, o družbo mila!
Da slavimo dobra cara,
Koega oró stere krila
Nad svim nami braneć stara
   Prava naša prirodna.

Pievaj piesni, o družbo draga!
Piesni izvodit težko nije,
Kad se ljubav otca blaga
Hvali, poja; kada grije
   U sȧrdašcu ljuven plam.

Sladka piesan nek se ori,
Cesarova tia do dvora!
Nek se čuje što nam gori
U niedrijeh, kad nas zora
Ljubavi mu obasja.

Ljubavi je ljubav pláta;
Zato budi navieštjeno,
Da s viernosti vezi od zlata
Nam je u sàrcieh uvezeno:
„Domovina i Ferdinand."

Spomenik

Koperniku, Spinozi, Herderu, Kolaru *).

Izčeznu tmina ... sunašce rodi se ...
I dan ga mladi zlatnom u povoju
Već nosi eno od istoka ...
Priroda suze od mila roni.

Na put smioni, Vilo! pospieši se,
Pokaži izvor odkud se javi nam
Istine sunce, duhu momu,
Hoće li svietliti viekoviečno?

---

*) Povod je uzporedjenju ovome ovo bilo: Ova četiri muža, kod sve različnosti svoga dielovanja, vidi mi se da imadu něšto sličnoga medju sobom, t. j. da je svaki u svom krugu dielateljnosti zvie zda, koja je tminu vriemena svoga što se tiče sliedećieh materiah razsvietlila n. p. Kopernik je zviezda medju zviezdami; Spinoza je Kopernik Filozofie svoga vieka; Herder Kopernik morale; a Kolar, ovaj prorok literarne uzajemnosti slavjanske, drugi je Kopernik za Slavjane.

Nebesah modrieh višnje u prostore,
Gdie mila svietu Danica svjetli,
Na lahkom krilu umne sile
Nosi mi dušu, o posestrimo!

Sve ovom stazom vodi me, brani me
Božanskieh moćih štitom svemožniem. —
Već blizo mora cielj nam biti ...
Evo nas! ... evo, na željnom miestu!

Ha! krasna duhu momu pozorišta! . .
Izčeznu tmina ... predsudah nestadè; ...
Istine lice duh mi gledi.
Šta sad ugledah, o bratjo, čujte:

Nebesni okrug kitjen je zviezdami,
Nu viečni gdie se Orion svijetli,
Tu zlatniem zraci e uvézeno:
„Kopernik", „Spinoza", „Herder",
„Kolar".

I.

U davna doba cielomu svietu je
Neznanstvo bilo sakrilo istinu,
I sviet je tada Haos bio.
Atlas na plećih je njega nosio.

Nu tad, nadahnjen nebesniem silami,
Iz slavske kàrvi Kopernik rodi se;
Te iz nereda red da stvori,
Sitne on zviezdice brojit stadè.

U sried nebesah okruga visoka
Sunašce žarko tada on izvedè,
Te okó njega zviezde sije:
Viekom da suncu se klanjat budu;

Te svakoj tuda zviezdici otvori
Nevidnu stazu zràkastu, daleku.
Poslušna da mu svaka bude,
Putove njihove u okrug savì.

I Atlasova ramena slobodi
Od težkog davnjeg njegova briemena,
Od koga on sjajnu zviezdu stvori,
Visokom stazicom da i ona leti.

Urania zato spomenik stavi mu,
I usried zviezdicah ime mu uvéze:
Da viekoviečno ono bude,
Da mu se svietovi viekom dive.

II.

U davna doba cielomu svietu bi
Predsudah tmina sakrila istinu.
Razdružen duh je svieta bio,
Duhovi robovi biše tada.

Nu jedan samo verige robovske
Salomi ... tminu, predsude, ostavi;
I, viekoviečni svomu duhu,
Spinoza slobode vrutak traži.

U svega bitja dubljinu zagleda ...
I k željnoj cielji Genij ga dovedė:
„Iz vrutka viečnog poji dušu!“
(Genij preblagi mu onda reče)

„Jedinstvo 'e zakon svijeh od svietovah
„I duh je jedan, sile su razlike;
„Nu pomno brodi po tom moru:
„Desno je Haribda, Scila lievo“!*)

Minerva zato spomenik stavi mu,
I usried zviezdicah ime mu uvéze,
Da viekoviečno ono bude,
Da mu se svietovi viekom dive.

---

*) Stranputice svebožne (pantheističke) Filosofie t.j. razuzdanost i nehajanje.

*

III.

U nieka doba cielomu svietu bì
Omraza huda sakrila istinu,
Nenavist svim razdruži sàrca,
Zloba je vladala tad posvuda.

Nu za čoviečnost prorok se podiže;
Da ljubi svaki bližnjega svojega:
To velедušni Herder zove;
Sàrca mu se odzivlju blagotvorna.

Čovieka stadè čoviečnost učiti,
Muževskom riečju predsude koriti,
Te i Slave dieci sàrca ohrabri,
Veleć: „I vami će sunce sinut!“

Spomenik stavi mu angjeo zaštititelj,
Medj' zviezde zato ime mu uznese,
Da viekoviečno ono bude,
Svietovi š njim da se viekom diče.

IV.

U nieka doba i slavskomu svietu bì
Nemila sudba sakrila istinu.
Razdružen duh bì slavskog roda,
Tudjini Slavjanu bratja srodna.

Nu Tatria duha slobodna porodi,
Te rodoljubnim glasom tu klikne on,
Na vàrh planinah vilorodnieh,
Snubiti bratjicu u kolo duha.

Kolarov glas zaori: od càrnoga
Do bielog, sinja Jadra od mora do
Hvalinskog, — svuda jeka ječi . . .
Slava od radosti suze roni. —

Tad Slavjan njedra srodnomu otvori,
I cielov svojski svesàrdno nudi mu;
A Gaj u gaju zagorskome
Zaigra četvàrto Slave kolo.

Kolaru! i tvoje ime već uznese
Slavjanski Genij jasne u visine,
Da viekoviečno i ono bude,
Slavjani š njim da se viekom diče!

* * *

Istine lice duša mi zagleda
Od kuda dusim' Danica svijetli;
Na lahkom krilu tvome opeta
Spusti mi dušu, o posestrimo!

Vile i umietnici.

Rano rani mladjani piesniče,
Nakiti se smiljem i bosiljem,
I uzimlje gusle javorove,
Te odlazi u goru zelenu.
A kad dodjè do gore zelene,
I do vrutka hladjane vodice,
Stadè momče prebirati gusle,
Bielom rukom po zlatjenieh žicah.
Gusle gude, mlado momče pieva:
„Kano mornar posried sinja mora,
„Burno u vrieme, na laganoj ladji,
„Simo tamo po valovih plovi,
„Neznajući gdie ga propast čeka,
„Gdie li mu je spasonosna luka:
„Tako i ja po tmastieh ponorih
„Bludim samcat u zelenoj gori.
„Ah kamo si, posestrimo moja!
„Kojano mi cielov čaronosni
„U kolievci dadè? Javi mi se!
„Te pokaži trudjanom putniku

„Pravu stazu na polje cvatuće,
„Gdie igraju Vile umietnice,
„Da poigram u kolu njihovu.“ —

A jedva je momče izpievalo
Sladku piesan, uza liru zlatnu;
Ali eto na laganieh krilih
Leti Vila, iz gore zelene.
Na čelu joj kruna od bisera,
Izpod krune plavi teku vlasi;
A koprena biela bielje grudi
U lagani oblak joj sakriva. —
Uzè momče za bijelu ruku,
Tega vodi na polje cvatuće,
Gdie igraju Vile umietnice;
Kolo igra, a Vile pievaju:

„Kad Bogovi niegda ostaviše
„Ovu zemlju, gdie im stanja nije,
„Ostadoše Vile i umietnici,
„Da na starieh svetieh žertvenicih
„Njiove slave plamen neugasne.“

„Piesnik pieva piesmice sladjane,
„Ali piesni posestrima slaže,
„Iz nenada, kad je njojzi drago.

„Te kó prelja hitra na vreteno
„Mehku svilu, na klupko ih mota.
„Nadji konac, sama se odmota. —
„(Težko onom, tko nesluša na nju!)“

„On prebira liru pozlatjenu;
„Al je lira od zelen-javora,
„A Vila je pod javorom bila,
„Sladke glase u javor ulila. —
„(Ali, braco, riedko ’e to javorje!)
„Te i kad stoku pastiri napasu,
„Žarko sunce nad goru izidje,
„A na vrielu vodice hladjane
„Trudna stoka planduje u hladu:
„Tad pastiri na kraj zelen-gore,
„Na livadu cvatuću pohite,
„Da se u kolu mladi ogledaju.
„Čoban hvata mladu čobanicu
„Za bijelu ruku, te u kolu,
„Na glas mili svirale pastirske,
„Pletu vience u skoku ponosnu.
„Al’ su dieve sestrice od Vilah,
„A Vile ih za ručice vode:
„Zato pletu umietne vijence,
„Na glas mili svirale pastirske,

„Od cvietjica, od mladieh junakah,
„Kano od smilja i miris-bosilja.“ —

„Slikar milu sliku posestrime
„Na tananu platnu bojadiše;
„Ali mu je Vila u sàrdašcu,
„A ruka je blizo do sàrdašca,
„A u ruci kist je domišljati.
„Mahne š njime, al' već uzoriti
„Cviet krasote zorolike zene!“

„Majstor kani iz leden-kamena
„Da izreže sliku gorske Vile;
„Al je ona na kamenu bila,
„Život dala mramoru ledenom.
„A gdi 'e život, i sàrce udara,
„A u sàrcu 'e ona što se ljubi.
„Zato majstor u sriedi mramora
„Gleda sliku uzoritu duše,
„Te on dlietom samo koru ljupi.“

„Gle, junaku nedobitnom kako
„Do oblakah slavohram se diže.
„Ali, braco, Vila posestrima
„Njegve slave bojom zorolikom
„Slavohram je narisala veće,
„Od zemljice do lagan-oblaka.

„Te što 'e bojom ona načarala,
„Majstor samo u mramor pretvara.“ —

„Kazalište, vieka ogledalo,
„Svietle kaže slike prošastnosti,
„Te iz groba mniš da se podižu
„Zrinovići, Miloš Obilići.
„Ali, pobre, Vila umietnica
„Žari slave njihove ulieva
„U sàrdašce vieštu umietniku,
„Te i samu čini mu se tada
„Da mu 'e majka Miloša rodila,
„Ol Miloša, ol Zrinović Bana.
„Tko ga gleda, uzhitjen vapije:
„„Težko tebi, Otmanović care!““

„U dvoranah slobodnieh dàržavah
„O obćem dobru govornik govori.
„Nezna gdie će, ni kako početi;
„Ali gore na visoku stanu
„Siedi Vila, te ga pomno motri.
„Gledne na nju, ali mu se čini
„Da u bielu knjigu zagleda se:
„A knjige su ogledalo Vilah,
„A Vile su dievojčice mlade,
„A što 'e žensko, riedko da je niemo!
„Zato mu sad besiedice hite,

„Kó roj pčelah iz košnice pune,
„A svaka je striela ognjevita.“ —

A jedva su mlade izpievale,
Malu piesan, golemoga znaka, —
Lagan oblak kolo obastire . . .
A u gori ostà momče samo.

Tad piesniku svane iz nenada
Dan sunčani usried noći tamne.
Te on uz gusle opeta zapieva:
„Liro mila, liro pozlatjena!
„Kad ti hladna ruka žice dirne:
„A ti umuči kano da si niema;
„Ali kad se posestrima javi,
„Sàrce dirne čaronosnom rukom,
„Te mi piesni naricati stane:
„Onda, mila, zvoni slavu njenu,
„Nek se ori niz taj kotar ravni,
„Kano glasi Perunove lire,
„Kad ih nosi vihar kroz oblake.
„Te što 'e krasno, dobro, istinito,
„Nek se ori od neba do zemlje,
„Da ga čuje, tko slušat umije!

Sudbina.

Na Bojani hladnoj vodi
Liepa Mara ruho prala;
A nesriećom put pogodi
Gdi je liepa Mara stala . . .
Mlado momče Radivoj.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Skoči Mara, kó zvier plaha,
Da uteče mudrom lovcu;
Bježeć misli puna straha,
Da još vuče tiera ovcu . . .
Mlado momče Radivoj.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Na Bojani pliva šajka,
A Bojana tiha voda . . .
„Vesela ti mila majka! . . .
„S Bogom, Rade!“ . . . dieva dodà;

Te otisnu ladjicu.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Al' je šajka težko dielo.
Zaman Mara vodu bije
Lahkim veslom, zamam bielo
Na vietru se jadro vije,
Da prebrodi Bojanu.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

A Bojana tiha teče,
Nosi šajku i Maricu,
Putem, koi bì joj preče,
Kroz cvatuću livadicu,
U dubravu zelenu.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Sama uz brieg šajka stadè
U dubravi; a sa broda
Skoči Mara, veleć: „Rade!
„Od niela te hladna voda:
„Tebe i ovu ladjicu.“ —
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Množ se putov' otvori joj;
Ali Mara jedan bira,
Da se vrati majci svojoj.
Jedva nogom zemlju dira
        Kroz goricu zelenu.
          Slavuj moj!
        U gorici zelenoj.

Nu usried gore lovac lovi;
Mni da sàrna hitra leti
Kroz planinu, te on slovi:
„Čudna lova!“ ... te poleti
        Da ulovi Maricu.
          Slavuj moj!
        U gorici zelenoj.

Al' je Mara mudra glava ...
Mienja pute, hita oči
Simo, tamo, (munja prava!)
Hitrom lovcu da uskoči,
        Da se izbavi nevolje.
          Slavuj moj!
        U gorici zelenoj.

Bieži Mara strielovito,
Miloj majci da se vrati;
A kraj puta ponosito,

Grad se bieli. ... Da se svrati
Ni na um joj nepada.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Podaleko striela puče,
Puče jedna, te i druga;
Ali eto màrki vuče!
A Marica samodruga
U gorici zelenoj.
Slavuj moj!
U gorici zelenoj.

Kud će? ... kamo? ... Bieli grade
Otvori joj svoja vrata.
Ali u gradu momče Rade! ...
Za ručicu Maru hvata,
Te govori: „Slavuj moj!
„Sad mi poj!
„U gorici zelenoj“.

Ljuba piesnikova.

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Koja ljubiš Orla iz visinah.
Jer kad se ori nebo gromovito,
A niz polja i doli cvatuće
Zaleti se bura stokrilata:
Lahka krila orle razavije,
Te odleti nebu kroz oblake.
A i tebe leteći uzvisi
U prediele svieta uzorita.
Tu si njemu carica izbrana,
Koja svietom njegovim gospodi.

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Sitne zviezde sunce obilaze
Po stazici u okrug savitoj. —
Ti si sunce u sàrdašcu dragog!
Dvore tebe Vile umietnice;
Te (kó jutrom gizdave dievojke,
Kad se u sbor mlade cvietjem kite)
Od razlika cvietja viju vience,

Da nakite caricu gospodju. —
Gdi je dieva koju Vile kite,
Pa da nebi nakitjena bila?
A gdie li je kitjena dievojka,
Koja nebi roba svog imala?

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Jer kad zora nebu iztočnome,
U kopreni vezenoj od zlata,
S svojom sejom zviezdiçom Danicom,
Izza gore u pohode dodje,
Od bisera ponude noseći:
Misli dragi da zoru zagleda
U cvietjicu draga lica tvoga,
I da suze od radosti roniš
Bielim licem, iz modrieh očicah,
Te cielovom po licu ih bira.

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Kad noć tamna danak preoblada,
Sitne zviezde po nebu se šetju:
Misli dragi da mu sa nebesah
Svietli sunce tvojieh zenicah,
Te se grije na plamu nježnome.

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Jer kad Vila piesmice nariče

U blaženieh časih dragom tvome:
U piesmici pieva ime tvoje,
Te ga kiti cvietjem slave svoje.
A što 'e Vila u piesni zavila,
Viečna mu je slava svedjer bila!

Blago tebi, ljubo piesnikova!
Jer kad niegda i tvoj Svibanj mine,
Tvoje seke nitko nespominje:
Pievat će se o ljubi piesnikovoj
U sried kola, uza liru zlatnu:
„Blago tebi, ljubo piesnikova!
„Blago tebi, viečna ti je slava!“

Vuk i Mamuze.

Čula majka gdie se bojak bije
Na širokom polju piesničkome,
Te mi daje kljuse od mejdana
I mamuze starca babe moga.
„Hajde, sinko, na konja viteza,
„I uzimlji zlatjene mamuze.
„Jezdi, sinko, na polje piesničko,
„Nebi li mi junak slavu stekó!“ —

Ali konja niesam ni vidio,
A kamo li mamuzam' udrio.
Nu ipak mi se ino nemogaše,
Veće učinih kako majka kaže.

Jezdim tužan niz taj kotar ravni;
Nu gle! kljuse nenadno posàrnu,
Na mamuze zlatjene nasàrnu ...
Eto, pobre, čuda golemoga!
Pomami se konjic od mejdana,
Te poleti niz to polje ravno,

Dok doleti na polje piesničko,
Gdie junaci ljuti bojak biju,
Za grančicu zelen-lovorike. —
Ali kljuse opeta posàrnu,
Na mamuze zlatjene nasârnu.
Pomami se konjic od mejdana,
Te poleti kraj lovor-gorice;
A grančica zelen-lovorike
Iz nenada ostà mi u ruci. —

Iezdim junak dvoru bijelome
Pievajući Kraljevića Marka,
Da se vratim svojoj miloj majci.
A kad dodjoh do zelene gore,
U hladu se odmorit nakanih.
Vežem konja za jelovu granu,
A mamuze pod jelu polažem.

Gledao me iz gorice vuče,
Gledao me, te je besiedio:
„Mili Bože, da nije mamuzah,
„Kljuse bi mi za večeru bilo,
„A zelena grančica lovora,
„Ures mojoj plemenitoj glavi.“
To govori iz gorice vuče,
Te poleti da mi slavu otme.

Ali vuče na boj me ne zove,
Kó junaka junak od mejdana,
Već se kradom do mene dovuče,
Vreba ... vreba ... mamuze ukrade,
Te ih odnese u goru bez traga! —

Što ću jadjan? ... gle, nije mamuzah! ...
„Boljei kljuse neg da pieške kašem!“
To izustih, a na konja skočih.
Nu gle, pobre, čuda golemoga!
Misli kljuse da nosim mamuze,
Te poleti u tiek strieloviti,
A tiekom mu i krila uzrastu.
S Bogom vuče, u zelenoj gori!
Meni konjic i lovor-grančica;
A mamuze tebi za večeru!

Putovanje Boginje umietnosti.

O blaženi gajevi helenski!
U vami se rodi sunce svietu,
Umietnosti kad Boginja divna
Blagoj majci prirodi se rodi.
Goji majka kćercu miezinicu,
(Miezinica 'e najmilia majci!)
Na ljubećieh njedrih ju gàrleći.
Na dietinske igre jòj poziva
Biele Vile, iz zelene gore.
Za igračke daje ponude joj:
Piesnikovu liru pozlatjenu,
Od pastira šaru sviralicu;
Kist i boju umnoga slikara;
Minju lutku od mramora parskog;
Kolibicu od granah savitu;
Na daščici mladoga Omira
Šaleći se s Vilom umietnicom;
Staru Jèku, da ju govor uči;
Bielu knjigu miesto ogledala.

Tako mlada u dietinska doba
Igre tvori; a od igre šala
A iz šale i zbilja postaje.
Te kad kćerci tanka košuljica
Uzka postà, a kolievka kratka:
Neima, pobre, gizdave dievojke,
Koliko je šira svieta biela,
Koja bi se sestrica joj zvala

U kolu je Vila iz gorice,
A u piesni slavuj iz dubrave;
Te kad dirne liru pozlatjenu,
Mniš da se ori lira sa nebesah.
Kistom mahne po tananu platnu,
Ali veće Lelja, diete, mlado
Lúk na plećih, a strielu u ruci,
Na boj ljuti spravan se pojavi. —
Mahne opet, ali momče mlado
U modre mu očice zaviri:
A s tetive Lelja strielu hita. —
Niegda dodjè gdi Ilis, voda hladna,
Salieva se u široko more.
Miesto trave, kamen tuda raste.
Ondie, braco, gizdava dievojka
Udri šibom, po leden - kamenju;
A gle čuda! hramovi se dižu,

Uz hramove prebijeli d v o r i,
Od zemljice do lagan-oblaka. —
Uzė d l i e t o, u mramor udari:
Tvàrdi mramor od tisuć viekovah
U prah sitan, na poli se slomi,
A iz praha junak T e š o skoči,
Te se hvata težka buzdovana
Da aždaju kretjansku obali *). —
Na A r e n u dievojka pohiti,
Gdi ju gleda malo i veliko,
Te koprenom zlatom izvezenom
Samo u ruci, na oblake mahne.
Nu gle, pobre, čuda golemoga!
Zmaj iztočni tisuću tisućah
Iz Agjamske po izbor junakah
Put helenskieh plodnieh gajah vodi,
Da tu šaku càrne zemlje ište.
Nu gdi 'e sloga, te i ni 'e tisućah,
Slobodi se jaram nenametje.
Zato šaka helenskieh junakah,
Ni šačice zemlje svoje neda,
Veće tàrga zmaju iztočnome
Iz ognjena krila b o l j e p e r j e;
A junakom nedobitnim dižu

* Boj Tezeov s Minotovrom.

Kod Salamis' i kod Maratona,
Kod Platee i kod Termopile
Viečne slave spomenike divne. —
U dvoranah pred stare staroste
Hitroumna Boginja doleti
Da opravda nevina sužnjina.
Tu joj hite viešte besiedice,
Da ni Jèka dostić ih nemože,
Nego samo posliednju nariče;
A u suzah gle već rastaplja se
U viećnici sàrce starostino;
A sloboda sužnju se objavi!

Toli u slavi, toli u razkošju
Danke traje Boginja preblage,
U srietnome zavičaju svome.
U zemaljsku radost i nebesku
Lieva svakom blagotvornom rukom;
Te i ljute ràne od udesa
Umàrlome melemom zavija.
A slava joj leti stokrilata
Putem svega bijeloga svieta. —
Nu zli udes carstvo razori joj!
Dodjė tudjin, verige donese
Domovine slobodi joj mile. —

Gdie verige robovske se nose,
Umietnosti utočišta nema!
Zato od tog dana nesrietnoga
Oddieli se umietnost Boginja
Iz helenskieh gajah duhorodnieh,
Put staroga Rima varvarskoga.
Prem robinja, robovah zarobi,
Po tom divjem svietu tudjinskome;
Te ih kroti, čoviečnost ih uči,
Da ih čoviek od zvieri razluči. —
Tu svieh ona sàrca i duše vlada,
Dok zli udes koi Atinu obori, —
I Rim novi u prah ne razori.

A Boginja robinjica bieži. ...
Sve zapadom do lednog sievera
Od nemila do nedraga bludi.
Posvud, gdie se Boginja pojavi,
Pojavi se sunce sa nebesah
Tužnom svietu u sried noći tamne.
Put putuje putnica nebeska
Po učtivieh narodih zapadnieh.
Nju slaveći samog sebe slavi
O'oli Španjol, Francez hitroumni,
Inglez mudri u sried mora sinjeg,
U njemačkieh gajevih zelenieh

U slavulje i gavrane pretvara.
A Boginji posvuda se dižu
Slavohrami od zemlje do neba.
Te na čistieh njojzi žertvenicih
Viečne slave plamen svuda gori.

Ali, pobre, niesu to hramovi
Domovine njeje duhorodne.
Nije njojzi domovine stalne
Osim blagog podnebja helenskog.
Zato mlada već se 'e uputila
Hitrom nogom da se domu vrati,
Gdie se nakon dvie tisuće lietah
Iz verigah oprosti robovskieh
Neumarla slava i sloboda
Nedobitnog sina helenskoga.
Čeka, čeka jedva Helen na nju,
Da ostanke hramovah njezinieh
Novom slavom Boginja posveti. —
(Iz pepela i opeta diže
Krila Genij srietnoga Helena;
A ima svieta koj se oda sna viečnog
Jošter nigdar ni prenuo nije!) —
Hitrom nogom umietnost Boginja
Okó svieta već je preletila.
Hitrom nogom mlada domu stupa;

A sad eto 'e na s l a v s k o j k r a j i n i!
Kó stidljiva dieva u tudjem svietu. —

Majke Slave o narode slavni!
Jesi l' slavan, daj sada pokaži!
Hitrom nogom umietnost Boginja
Vàs je svijet okružila veće.
Vàs joj svijet slavohrame zidje;
A sad eto 'e na krajini slavskoj!
(Na tatranskieh gorah vilorodnieh
Pojavi se već Kolaru mome). —
Je l' da kradom posried zemlje slavske
Neslavljena u rod se povrati?
Te da Vile, koje svud je dvore,
Glas sramotni raznesu posvuda:
Vienac slave vàs joj svijet vije. . .
Ali s l a v s k o g cvietja u viencu n i j e!
Majke Slave o slavljeni sinci!
Umietnici! materina diko!
Čudne sgode viečnu steći slavu! —
Sviet zapadni u màrtvilu leži . . .
Opet l u t k a umietnost mu postà . . .
Nje svetinja, i g r a č k a dietinska.
M a n i t e s e i g r a č k e z a p a d n e!

Hitrom nogom Boginja se vratja
Rodu svome, kroz naše kotare.

Tko je srietne u gaju slavskome,
Na izvoru nek napoji dušu!
Nek je svrati bielom dvoru svome,
(Kó bi i nas bratja joj svratila
Da joj trudni mimo rod pojdemo). —
Nek joj dade krasnu odoricu
Od domaćieh Vilah navezenu.
Nek dozove svoje mile seje,
Da ju svojim cvietjicem nakite. —
(Kó bi i ona mlade nakitila
Da joj dodju u rod u pohode.) —
Zar ni 'e u nas dosti zelen - gorah?
U goricah dosti bielieh Vilah?
Kraj goricah cvatućieh livadah?
U livadah cvietja mirisnoga?
Ta i naše Vile dievojke su.
Znadu i one cvietje u vience vîti. —
(Samo da bi svedjer u te vience
I grančicu masline zavile!)

Kad se tako Boginja upoznade
S nami i s našim', posvuda slavljena:
I naš će joj zavičaj omilit,
Riet će: „Jošter ovdie ću postati,
„Već mi nije zavičaj daleko!
„A kad pojdem, dat će meni vodju,

„Da me vodi u rod kroz planinu.“ —
Tada, pobre, kad joj se omile
Naši bieli dvori gostoviti:
Poviedat će čuda golemoga,
Slušat će je malo i veliko!
Znaš tko puno biela vidiė svieta,
Puno i znade svašta poviedati;
A učeći svietom puke svake,
I sama se 'e više naučila.

Te kad i od nas niegda se oddieli,
Ostavit će liepieh ponudicah,
A u sàrcieh svieh sliku svoju.

Majke Slave o slavljeni sinci!
Umietnici! materina diko!
Čudne sgode viečnu steći slavu!

Gle!

Dievojčice
Lastavice!
Molim te, ne leti
Tud po gori,
Mimo dvori
Moje ćeš zapeti.

Što si krila
Razavila,
Tu pomoći ni 'e ti,
Jer ću bolje
Moje volje,
Perje ti uzeti.

Te po gaju,
Kud igraju
Tvoje druge mlade,
Onda leti
I odleti:
Ako ti se dade!

Bog živi!

Dobro došli,
Dobro došli
Mili gosti naši!
Naši dvori
U toj gori
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli
Mili gosti naši!
Naši gaji
Sami raji. —
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli
Mili gosti naši!
Naši mladi
Vinogradi
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli,
Mili gosti naši!
Naši hati
Osedlati
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli,
Mili gosti naši!
Naši ovi
Golubovi
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli,
Mili gosti naši!
Naši orli
I sokoli
Neka su i vaši.

Dobro došli,
Dobro došli,
Mili gosti naši!
Vince pili,
Naši bili,
A i mi ćemo vaši.

Dobro došli,
Dobro došli,
Mili naši gosti!
Naše milo
Vam ne bilo;
Jer to vam je dosti.

Pobieda.

Čujde sele! da ga zapievamo,
O onome ratu žestokome,
Kad ti mlada mene preoblada. —
Ja se skočih na konja viteza
I pripasah sablju pozlatjenu.
Jezdim junak niz to polje ravno,
(Kó i niegda Kraljeviću Marko,)
Dok dojezdih do vojske careve,
Te poviknuh da me vojska čuje:
„Nebi li se koi junak našó,
„Da mi dojde na mejdan junački!"
Svi junaci nikom ponikoše,
Neponiče Lelja diete mlado.
Lelja mene na boj ne poziva,
Ali mi je kó da me poziva;
Ni konj ca ni mamuzah neima,
Ali leti kó ptica krilata
Okó mene i konjica moga,
Te odleti opet iz nenada,
Mniš da leti nebu kroz oblake.

*

Ja se vratih bielom dvoru svome,
A kraj puta tvoji bieli dvori ...
Pred dvorom ti Lelja diete mlado!
Nečeka me, al' mi 'e kó da čeka;
Lelja mene na boj ne poziva,
Ali mi je kó da me poziva. —
Uhvatih ga za bijelu ruku,
Te potegnuh sablju pozlatjenu,
Da se vidi tko je junak bolji.
Nu gle, draga, čuda golemoga!
Lelja diete hitro se pretvori
U dievojku plavu, modrooku. —
Munja sinu iz očicah modrieh ...
Sablja mi se u ruci raztopi ...
A striela mi sàrdašce pogodi. —
Tako, mlada, ti me preobladа!

Opravdanje.

Rano ranim·jutros u planinu;
Sriete mene Vila posestrima,
Te opet mi piesmicu pripieva.
Čujde, pobre, što mi Vila kaže:
„Pobratime, mladjani piesniče!
„Kore tebe bake i dievojke,
„Da ti pievaš, od jutra do mraka,
„O ničemu nego bielieh Vilah.
„Nego slušaj što ti sele kaže:
„Hajde, braco, bielom dvoru svome,
„Te uzimlji liru javorovu,
„Koju ti je posestrima dala;
„Dirni žice da zaječi lira,
„Te zapievaj izza svega glasa,
„Da te čuju bake i dievojke:“
„ „Sietjajte se, bake i dievojke!
„ „Kad se u sboru mlade sastanete,
„ „Vi u sboru ništa ne sborite,
„ „Neg' o dici i krasoti vašoj,

„ „O dobíti sada - i niegdašnjoj.
„ „Meni Vila piesmice pripieva,
„ „A i Vila je dievojčica mlada,
„ „Zato u piesmah toliko o Vilah!““ —

Dinku.

O znaš li, pobre, ptičícu krilatu
U lietnoj dobi koja si savije
Gnjezdašce iz vlati', u polju ravnu,
Travici u zelenoj svima skrovna?

A kad joj zràka sunašca žarkoga
Donese iskru radosti nebesne,
Sàrdašce joj u ognju plane,
Iskrica radosti dosti nije!

Već dušu da na izvoru viečnome
Po želji svojoj napoji, krioca
Razavit hàrli, i k nebu ih diže,
Sunašcu žarkome u oči gledeć.

Te videć da 'e joj dostići nemožno
Što oko ugleda u prostorih višnjieh,
U zracih nižjih piesnu izpieva,
Krioca savije ... i padne opeta. —

Gle! tako i ja, u pustinji dalekoj,
Kad duši sine mi iskrica radosti,
  Poletim k nebu na umnom krilu,
    Piesmicu izpievam, te zaniemim.

O mili pobre! (i ti si u pustinji)!
Da znati možem čuješ li piesmicu
  Daleku svôg pobratima?
    Čuo me, ne čuo itko drugi!

Uzroci.

Junak jezdi goricom, goricom, *)
Gleda u gori javora,
Pod javorom hladni hlad.
Veže konja za javor,
Te se legne pod javor,
Da tu sanak boravi.
Sanak sanja viteže,
Da je Vilu zagledó
Na javoru zelenom;
Vienac vije lovorov,
Te ga pruža vitezu:
„O vitežki viteže!
„Hajde, pobre, na polje,
„Preo polja u taj grad,
„Oslobodi sužnjina,
„Koj u robstvu ostari,
„J osliepi robujuć,

---

*) Pievajući tri posliednje slovke u svakom redu se opetuju.

„Dat ću t' vienac lovorov!"
Kad to čuo viteže:
Lak mu sanak odleti;
A junače poleti,
Oslobodi sužnjina,
Dobi vienac lovorov.

A kad zima doleti
Na krilieh ledenieh
U goricu zelenu,
Te zelenu odoru
Svu odnese javoru:
Mlado momče sikirom,
U planinu podranì,
Da posieče javora
U gorici zelenoj.
Momče sieče javora,
Te ono gusle savija
Od javora zelenog.
Sliepom starcu gusle dá,
Da on pieva viteza,
Koj mu dadè slobodu.

Ali sliepac ne pieva
Vitežkoga viteza,
Već on pieva javora:

„O javore zeleni!
„Da ti niesi prolistó,
„Nebi bilo grančicah,
„Nebi bilo hlada tvog,
„Nebi junak počivo,
„Nebi o Vili snivao,
„Ni o viencu lovora,
„Ni o mojoj slobodi!
„Te da nebi javora,
„Javorovieh guslicah,
„Što bi starac sliepi sad?
„O zeleni javore!
„Ti si meni najmilii
„U gorici zelenoj.“

U jednom lugu.

O trikrat blažen lužčiću zeleni!
I trikrat ruka blažena bila mu,
Tko niegda tebe tu posadi,
Ručicom srietnom, u polju ravnu.

O srietna mene u lisnatu hladu tvom!
Kad trudjan tužnu ostavim pustinju,
Te, Vilu nježnu za ručicu,
Cvietjica kiticu berem tuda.

A Vila druga, lirom u ručici,
Po hvojah tancieh tvojieh stromovah
Tud leteć, mlada, piesni mile
Pievajuć, javi se duhu mome.

Dà! pieva, pieva, i ti si čula ih
Presladke glase, u gorici zelenoj,
Uz liru jasnu, Dragojlice!
Čula si ... slušajde! ... i opet se ori! —

O bratjo, čujte! ... ori se ... ori se ...
O glasi mili slutjenja sladkoga! ...
Kó zorom tihi povietarci
Ori se ... ori se ... jeka ječi ...

O gdie si, Dinko! da su ti, jadjan, sad
Sokola sivog krilašca lagana,
Te spiešno da mi sad doletiš:
Čuo bi, čuo što nigda niesi!

O trikrat blažen lužčiću zeleni!
I trikrat ruka blažena bila mu,
Tko niegda tebe tu posadi,
Dosta ti piesmicah tuj uslišah!

L i r i.

Liro mila, liro sedmoglasna!
Od kud tvoja sila čarokrasna?
Sad ti žice gromovito se ore ...
Sad opeta samo jekom ječe,
Kó da šumi gora povietarcem,
Kad na nebu zoricu zagleda.

U ručicah mladjane dievojke
Stidljiva si, kó dievojka mlada.
Kad dievojka o ljubavi pieva,
Jedva te je čuti žamoriti,
Kó livadom povietarce tihe. —
U ručicah mladića mladjana
Vesela si, kano tamburica.
S tužnim kukaš, kano kukavica,
S plačnim plačeš, s jadnim jadikuješ. —
Kad ljubovca o dragom zapieva,
Kog je željna iz daleka svieta:
Riek' bi da je i lira ljubovca,
Te da i ona uzdahe pošilja
Po sladjanieh glasih u daljinu.

A kad zlotvor prieti domovini:
Ori se, ori, tutnji ... ječi ... gàrmi ...
Zvoni ... zveči ... sieva i ... plamti i gori
Živiem ognjem da se čuje i vidi.
Riek' bi da se 'e pretvorila gromom,
Oli majkom kôj se otimlje čedo!
Liro mila, Liro sedmoglasna!
Od kud tvoja sila čarokrasna?

Mač i Lira.

Britka ćorda sama progovara
U bielome dvoru junakovu:
„Nije munja u ruci Perunovoj,
„Nit je striela s neba smàrtonosna,
„Što 'e mač britki u desnici kriepkoj.
„Kad desnica Davorova sine
„Svietlom ćordom, u sried polja ravna:
„Misliš, pobre, da plamen ognjeni
„U sried polja munja je zažegla,
„Gdie verige robovske raztapa,
„Iz verigah britki mač si kuje,
„Te ko ptica za zlotvorom leti.
„Mač je slavan! i da mu je slava!“

To slušala lira javorova;
Jasna lira sama progovara
U bielome dvoru junakovu:
„Nebudali, britka ćordo svietla!
„Veća 'e slava lire sedmoglasne,
„Koja sužnju od slobode glase

„U sàrdašce u piesmicah lieva,
„Punieh milog slobode slutjenja;
„Dokle junak vitežki se najde,
„Koi ćordu pripasati znade.
„Te kad svàrši što mu Bog naruči:
„Tko mu pieva diela ta vitežka?
„Britka ćorda pievat neumije!
„Tko mu nosi slavu od junačtva
„U piesmici od ustah do ustah,
„I od vieka do vieka po svietu?
„Tko bi znao sad Kraljević Marka?
„Tko li slavna Miloš Obilića?
„Da ni 'e bilo u gori javora,
„Da se svije lira javorova
„Da se piesan o junacih spieva.
„Siedi sliepac što bi bez očicah,
„Da ne čuje guslah javorovieh?
„Lira 'e slavna! i da joj je slava!“

To u dvoru junak saslušao:
Te on paše ćordu pozlatjenu,
I uzimlje liru sedmoglasnu,
Pa odlazi u vojsku carevu.
Liru jasnu razigra na polju
O slobodi domovine svoje,
Te potegnu mač ognjenog plama;

Britkim mačem u desnici mahne:
Ravno polje živiem ognjem planu,
Kó da munja sa nebesah sinu;
A na krilieh Turci odletiše! ...
Verige se robske raztopiše ...
A slobode Boginja junaka
Vienča viencem zelen-lovorike.

Zdrav se junak dvoru povratio;
Do dvora je piesmu izpievao,
O junačtvu, uza liru zlatnu,
Ne o svome, nego sablje svoje.
Slava 'e tvoja, viteže piesniče!

Jednom zviezdoznancu.

Ta uzmi šestar dvonogi, i metni mu
Preoštru jednu nožicu trouglastu
U stožer zemlje, te ga vodi,
Neka ti prostore sve izmieri.

U šetnji oštrom nožicom neka ti
I zviezde, i sunce, i miesec, i prodole
Zemaljske, mora, gore, nebo,
Prošastnost, budućnost izmieri i izbode..

Nu jedno molim, vieštače viešti, te:
Nemieri piesni nožicom mi iglastom;
Jer znaj: inače lira zlatna
Bubnjem će postati od kozje kože!

Istomu.

Ne, pobre mili, okani se, molim te,
Na polju piesme, mierila iglastog,
Jer svi su inače sliepci ludi:
Osian, Šilleri i Omiri!

Vilidvori.

Kliknu Vila iz zelene gore
Te dozivlje mlade umietnike:
„Umietnici! Bogom pobratimi!
„Hoće Vila da uzidje dvore,
„Biele dvore u zelenoj gori;
„Te vas sele na pomoć pozivlje,
„Da tvorimo prebijele dvore,
„Gdie će sele dočekati bratju,
„Kad joj mladi u pohode dodju.
„Čuješ, braco, Rade naimare!
„Dodji, braco, posestrimi svojoj,
„I dovedi mlade umietnike:
„Kipotvorce i umne slikare,
„Glasbenike i mudre piesnike,
„Govornike i viešte igrače;
„Liepo će ih dočekati sele.
„A kad biele uzidjemo dvore,
„Bit će dvori vaši kó i moji,
„Svakom će se stanak odrediti
„U bielome dvoru seke svoje. —

To je sluša Rade naimare,
A jedva je razumio glase
Iz gorice posestrime svoje:
Skoči Rade na noge lagane,
Te uzimlje olovnicu težku,
Pa odlazi niz kotare ravne,
I dozivlje mlade umietnike,
Da polaze u zelene gore
Te da grade bieloj Vili dvore. —
To su oni jedva dočekali,
Pa odlaze u pohode seki.

Iz daleka Vila ugledala
Liepu môbu u sried polja ravna;
Ni'e to môba u sried polja ravna,
Već su ono mladi umietnici,
Koji seki u pohode idu,
Miloj seki, da joj grade dvore. —
Daleko je mlada izlazila
Da susrietne milu bratju svoju;
Iz daleka 'e poznavala bratju.
Bratja su ju liepo pozdravljala:
„Božja pomoć, Vilo posestrimo!
„Evo bratje da ti grade dvore.“ —
Liepo njima Vila odgovara:
„Da ste zdravo, mila bratjo moja,

„Mila bratjo, sedam umietnikah!“ —
Širi sele prebijele ruke,
Gàrli mlada sedam umietnikah;
A bratja su cielivali seki
Bielo lice i čelo visoko.
A kada se nagàrliše seke,
I bieloga naljubiše lica,
Veli sele miloj bratji svojoj:
„Hajde, bratjo, da zidjemo dvore,
„Biele dvore u gori zelenoj,
„Gdie će sele bratju dočekati,
„Kad joj mladi u pohode dodju.
„A kad biele uzidjemo dvore,
„Bit će dvori vaši kó i moji,
„Svakom će se stanak odrediti
„U bielome dvoru seke svoje.“ —
Jedva bratja razumiela glase,
Te polete da uzidju dvore
I nakite mirisnijem cvietjem.

Tad poviknu Rade naimare
Te dozivlje do trista majstorah.
Liepo miesto dvoru izabira:
Na bàrdašcu pod zelenom gorom;
U gorici jela tankovita,
Bor zeleni, dubje od sto viekah;

Kraj gorice drum putnika vodi;
Krajem druma lipe hladonosne,
Nizka lieska i jablan visoki,
U liepome redu nanizane,
Kó biserne struke u dievojke;
U ravnici livada cvatuća,
Kroz livadu teče rieka hladna,
Nosi šajke do sinjega mora;
Na bàrdašcu voćke svakojake:
Žuta dunja, rumena jabuka,
Rodna višnja i kruška mirisna,
Sladke smokve, žuhke oskoruše;
A uz voćke vinova lozica
Kó bàršljan se zeleni uzvija,
Te ih kiti grozdjem vinoplodnim;
A gdie vrutak kladencah izvira
Na bàrdašcu iz mramora ledna,
Te sunašce kroz goricu viri:
Tu izbira Rade naimare
Liepo miesto dvoru vilinskome.

Uzè Rade olovnicu težku,
Te poviknu do trista majstorah,
Da mu tešu u četvàrt mramorje,
I prinose da on dvore zidje.
Nagovara govornik majstore;

A pievalac piesmice popieva,
Da im dielo težko se ne vidi;
Pa igralac u svetačne dane
Igre tvori, da ih razveseli,
Da se opet žurno diela prime.
Teše mramor do trista majstorah,
Zidje dvore Rade naimare,
Od mramora u četvȁrt tesana.
Da se bieli nesruše mu dvori,
Sve zidove olovnicom ravna;
Okó dvora niže iz mramora
Jake stúpe doriskoga reda.
Dieli dvore u devet dvoranah;
Mramorom je podpodio dvore;
Na pilovih jonskich tankovitieh
Diže u vis tanke tavanice
U hodnicah i osam dvoranah.
Te najliepšu dvoranu devetu,
U sried bielog dvora vilinskoga,
Kiti Rade s pilovi kitjenim',
Ponajliepšim', korintskoga reda;
Na pilovih diže u visine
Krasne svode, slika od nebesah.

Gradi dvore Rade naimare,
Biele dvore do lagan-oblaka;

A kad ih je sagradio Rade,
On dozivlje mlade umietnike
Kipotvorce, i umne slikare,
Da nakite dvore prebijele. —
Kite dvore mladjani slikari;
Nekite ih s vienci ni cvietjicem,
Već ih kite bojom zorolikom;
A životom màrtva stiena diše,
Mniš da iz nje prošastnost ustaje.
Glediš bàrda i prodole plodne ...
Lovne gore kraj sinjega mora,
U koe teku rieke ribolovne.
Cviet rumeni iz livade zene ...
Slavuj ptica u dubravi poje ...
A kraj hladna kladenca vodice
Trudna stoka planduje u hladu.
I čobani mniš da se okretju,
Piesni pojeć, u kolu ponosnu.
Tamo gledi oko začudjeno
Na Kosovu zmaja ognjenoga ...
Ovdie làžu Brankovića Vuka
Gdie Lazaru potvara Miloša;
Tam vitežka Miloš Obilića
Kako sàrne u carevu vojsku,
Da potàrga perje zmaja ljutog;
Opet gdie ga utopiše vali

Silne vojske cara čestitoga.
Ovdie klonu starac Jug Bogdane ...
Tamo gine devet Jugovićah ...
Kàrvav pada eno barjak sàrbski ...
Tone u kàrvi ... nesta ga! ... te opet,
Gle, u novoj slavi se razvija! —
Ovdie slikar umni naslikova:
Kako smielo Tatarin se diže
Od istoka, harajuć narode,
Dok doleti na polje Grobničko,
Da si tude grob kàrvavi najde. —
Gledni gore! ... tavanice tanke
I svodovi nebesa ti kažu ...
Sitne zviezde po njima se šetju ...
Miesec pada u zapadne strane ...
A istočno sunašce se radja. —

Kipotvorci dlietom o mramorje
Samo dirnu, ali lav grivasti
Iz mramorja ustaje ledena;
Grivu stresa, pa leti pred dvore,
Te uz vrata legne da ih čuva.
Kipotvorci opet o mramorje
Udariše dlietom gvozdovitiem ...
Iz mramorja ledena se diže
Umietnosti Boginja preblaga;

Nju mi sliedi sedam bielieh Vilah,
Sedam Vilah mudrieh umietnicah,
Te odlaze u dvore vilinske,
U dvoranu devetu najliepšu.
U sried ove dvorane kitjene
Siedė, pobre, umietnost Boginja,
A okó nje Vile umietnice
Na sedam se pilovah korintskieh
Nasloniše, dok Boginja mahne. —

Tad poviknu Rade naimare:
„Bogom seko, Vilo posestrimo!
„Evo smo ti uzidali dvore,
„Biele dvore u zelenoj gori.
„Čini, sele, što si obećala!
„Ali čuj me, mila sele moja:
„Sva su bratja mladi umietnici
„U tom dielu na ruci mi bili;
„Ali nebi mladjani piesniče!
„Nije pravo od mlada piesnika ...
„Mnim: u dvoru da mu miesta nije!“ —

Kad to čula Vila iz gorice,
Kliknu mlada u bielome dvoru
I dozivlje sedam umietnikah,
Te je njima tiho besiedila:

„Mila bratjo, sedam umietnikah!
„Hvala, bratjo, na ljubavi vašoj,
„Liepo ste mi nakitili dvore;
„Nek su dvori vaši kó i moji,
„Svakom, bratjo, stanak je odredjen,
„Osim jednog, mladjana piesnika."

„I meni će biti stanak jedan,
„Jedan meni, a jedan dvorkinji,
„Koja će me mladu podvoriti.
„Ti, piesniče, ... u devetom budi!
„Gdieno siedi umietnost Boginja,
„I š njom sedam Vilah umietnicah
„Ti ćeš biele veseliti dvore:
„Jer su pústi gdie piesámah nema."

Pastiri.

Pod goricom, tražeć hlada,
Pokraj tihe rieke vira,
Sastadė se čeljad mlada,
Čeljad mlada od pastira'.

U kolo si daju ruke
Pastirice i pastiri,
Te se hitro, u sried luke,
Devet kolah u skok širi.

Pàrvo kolo uhvatiše
Volarice i Volari;
U drugome poletiše
Kravarice i kravari.

Konjušari konjah vrani'
S konjušarkam tretje vode;
Čobanice i čobani
U četvàrtom o'olo hode.

Kozarice i kozari
U petom si ruke daju;
Svinjarice i svinjari
U šestom si pás hvataju.

Tučarice i tučari
Gizdaju se u sedmome;
Guščarice i guščari
Ponose se u osmome.

Sitna dieca kokošari,
Kojih stado doma pase,
U devetom; a diplari,
U sried svijeh dipleć, za se.

Na diplicah mile glase
Skoči kolo iz devet kola';
A u skoku zapieva se:
Što svakoga dielá ohola.

Igra kolo ponosito,
Od mamuzah zveka zveči;
Piesni se ore gromovito,
A gorica jekom ječi.

Igra kolo u poskoku;
Tvoreć igre pune šale
Pastiri se u tom roku
Jedni drugim 'vako hvale:

Volari.

Mladjani smo mi volari;
Lagane su naše noge,
Kad pasemo po toj bari
Naše vole dugoroge.

Naše blago zemlju oré;
Zemlja svima hlieba nosi.
Rogast ures ni 'e najgore:
Malo tko ga već ne nosi! —

Kravari.

Mladjani smo mi kravari.
Naše blago mliekom hrani.
Dok planinka obied svari,
Tko nam ručat da zabrani?

Plavo tele krava doji;
Iz teleta vó postade.
Tko bi oró da ne goji
Naše blago vole mlade? —

Konjušari.

Nad konjica blaga nema!
Junak britku ćordu paše,
Kad se na boj ljuti sprema,
Ćordu paše, vranca jaše.

Mamuzami konja dira,
A ko ptica konj poleti,
Ravniem poljem bez obzira
Pred konjicem Ture odleti.

Čobani.

Bielorune, vitoroge
Ovce, mladi mi pasemo.
Lagane su naše noge,
Kad se u kolu okretjemo.

Kad mećava zimna udari,
Ovce nami halju dadu.
Konjušari i govedari!
Striž'te vunu vašem stadu!

Kozari.

I kozari stado svoje
Cienit znadu; roge ima;
Kúse koze jarad doje,
Mlieka daju, hasne svima.

Neima vune u našem stadu;
Ali dosti 'e bar kostreti.
Kúse koze nose bradu;
A brada je znak pameti!

Svinjari.

Naše 'e blago ponajbolje;
Milina je njega pásti.
Debelo se kad zakolje,
Suvi krušac liepo omasti.

A i bez uma svinje nisu!
Jer najvole žira i žila';
A mudraci vele: u visu
I dubljini umna 'e sila.—

Tučari.

Tuka 'e pobre ptica liepa!
Kažu: niegda da je bila
Tia kod Inda; a ni 'e sliepa
Kad je do nas doletila.

Te, što 'e mudrim vèle dike,
Velé: da smo i mi od tuda,
Jer nam kažu spomenike
U tukami, od onuda.

Guščari.

Čudnieh pticah žutieh kljunah!
Najsrietnii smo mi pastiri;

Jer po vodi kad bez čunah
Sve potope nagli viri:

Žutokljuna guska tada
Žutieh noguh veslom titra;
Plove u vodi naša stada
Kȯ po moru šajka hitra.

Mudri ljudi knjige štiju
Mudriem perom napisane;
Knjige sieme duha siju,
Da zorica svietu svane.

Šta bi štili da ni 'e dala
Naša guska perah mudrieh?
Pa na čem bi gospa spála,
Da blazinah nije punieh?

Kokošari.

Od kokoših kakotjući'
Brižljivi smo mi pastiri.
One zoblju žito u kući;
A mi, gdie se kolo širi.

Gladni doma kad dodjemo;
Već u gniezdu jajac' dosti,
Pa u lugu zapretjemo
Bielieh jajac', te se gosti!

* * *

Tako mlada čeljad mile
Igre tvori, piesni pieva;
U poskoku s nagle sile
Cȁrna zemlja ječi i zieva.

Kad iz guste gore izleti
Iz nenada mȁrki vuče ...
A za njime kobac leti ...
Te se iz duplje lijah izvuče.

Sunuše se ljute zvieri
Medju stada na plandištu;
Da popanu u potieri
Svaka svoje, to tud ištu.

Stadė rika goved'; .. skaču,
Ȁržu konji; .. ovce bleče; ..
Svinje hrokću; .. guske gaču; ..
Tuke pište; .. koze meče.

Svaka svoje popadoše
Zvieri ljute: vuk ovčicu;
Lija gusku, te odoše;
Kobac nosi još tučicu.

Stadė vriska od pastira,
„Čuj! ... gle! ... eno zvier prokleta
„Na plandištu blago izbira!“
Veleć, svaki već polieta.

Razvàrže se i razori
Devet kolah igra krasna;
Jer se plačem sva pretvori
Iz nenada piesan jasna.

Poletiše za zvieradi
Pastirice i pastiri;
Roblje oteto otét radi,
Svatko tàrči u nemiri’.

Tàrče ... viču: „Čujte! čujte! ...
„Odnese nam zvierad blago!
„Žalost našu cien’te i štujte!
„Blago nam je naše drago.“

Nu usried gore lovac lovi
Vukuć roblje zvieri hude;
Striela puče ... u kàrvi plovi
Vuk, lisica, kobac tude.

Svieh pastirah četa gdieno
Striela puče hitro leti;
A već roblje slobodjeno
Iz planine k njim doleti.

Poplašena družba mlada,
Dobra lovca darujući,
Tad s popaska javeć stada,
Odė kući pievajući.

Prelja.

Svilu prelo materino zlato,
Na preslicu od zelen-javora,
Na vreteno od suhoga zlata;
Svilu prelo, majci govorilo:
„Majko moja, presti mi se neće,
„Težko mi je vreteno od zlata,
„Prelagana preslica dȁrvena,
„Mehka svila presti se ne dade.“

To slušalo jedno momče mlado,
Za kalpakom nosi perje zlatno;
Zlatnu sablju paše okó pasa,
Te odlazi do preljina dvora.
„Mlada preljo, materino zlato!
„Daj mi svile vreteno napredi,
„Te mi svilom maramu navezi.“
Odgovara materino zlato:
„Ne budali, mladjani junače!
„Niesam prelja da bi svilu prela,
„Nit vezilja da maramu vezem.

„Nek ti seka il' ljubovca vierna,
„Ili majka, prede i naveze!" —
Veli njojzi mladjani junače:
„Ja neimam seke ni ljubovce,
„Stara majka nije za vezivo.
„Mlada preljo, materino zlato!
„Daj mi svile vreteno napredi,
„Te mi svilom maramu navezi:
„Bit ćeš meni seka i ljubovca;
„Vodit ću te bielom dvoru svome,
„Tu ćeš meni, materino zlato,
„Svilu presti na koljenu mome,
„Na preslicu od zelen-javora
„Na vreteno od suhoga zlata." —

Stadè presti materino zlato;
Svilu prelo, majci govorilo:
„Majko moja, presti mi se hoće,
„Lagano je vreteno od zlata,
„Dobra mi je i javor-preslica,
„Mehka svila dobro je predivo!"

Oko Bož'je.

U visinah modrieh od nebesah,
Gdie se šetje sunce i zviezdice
Po stazici u okrug savitoj :
Ondie, braco, zene oko Bož'je.
Svietlost daje suncu iztočnome ;
Sitne zviezde na njemu se griju ;
Sjaj-miesečе u njem se ogleda.
Živonosni pogled oka toga
Kroz oblake gromovne i tminu,
Do sriedine zemaljske dopire ,
Svakom stvoru u sàrce zaviri,
Svakog sàrca tajnu ono znade,
Svaku tajnu na vidik izmami,
Na vidiku istina se gleda,
A istinu i pravdu odsieva, —
Za mierilo nagrade buduće, —
Žarko sunce ogledalo svieta.

Tužni sviete, gledni u visine!
Šta ti kaže ogledalo ono?
Jeli čudo: da 'e piegavo sunce?
Nije l' čudo: da nam jošter svietli??

Ljubomornost *).

Što se bieli kraj sinjega mora?
Je li labud zniežanoga krila?
Je l' pomorska hitroplovka šajka
Biela jadra na vietru razvila?
Nije labud sniežanoga krila,
Ni'e pomorska hitroplovka šajka
Biela jadra na vietru razvila;
Već prebieli od Genove grade
Kraj sinjega mora se prostire,
Slava mu se u moru ogleda. —
Što se svietli u Genovi gradu?
Je li sunce sa nebesah modrieh?
Je l' Danica stazicu visoku
Ostavila, padajuć s nebesah?
Nit je sunce ni zviezda Danica,
Već u gradu mladjana dievojka,
Liepa kćerca roda gospodskoga.

---

*) Istinito pripetjenje god. 1843.

Sunce nosi na čelu vedrome,
Ranu zoru neba iztočnoga
U cvietjicu draga lica svoga.
Modre oči dva nebeska raja,
Raj i nebo onom, tko ih gledi.
Raj i nebo bile su junaku
Koj u modre očice zaviri.
Raj i nebo otvori se Jurju
Kad očice Juline zagledà:
„Raj i nebo ovo nek je moje!
„Ja gospodar i Bog ovog raja;
„Sviet ostali, sedmera nebesa,
„Raj zemaljski i budući neka
„Tebi bude, podieli ga, sviete!
„Te mi vrata njegova zatvori,
„A i ja ću ovog raja moga.
„U njemu ću junak bogovati,
„Pà za drugu budućnost ne hajem!
„Je li tako, Julo, moj angjele?“ —
„„Tako, Jure, milo dobro moje!““
Veli dieva, stid u bielom licu;
A već Jure leti dvoru svome,
Mile glase nosi staroj majci,
Mile glase od dievojke svoje.

Što se svietli niz to polje ravno?
Je li biser il kamenje drago?
Je li cvietje rosom orosilo?
Nije biser ni kamenje drago,
Nit je cvietje rosom orosilo,
Već su ono Jurjevi svatovi.
Za kalpakom nose perje zlatno,
Zlatne sablje pašu oko pasa;
Càrven barjak vije se pred njima,
Vàrh barjaka rumena jabuka,
A jabuka bosiljem kitjena.
Jezde konje svatovi kitjeni
Ravnim poljem, kano sokolovi.
A kad biela zagledaše grada,
Dobar konjic u Jurja posàrnu.
Veli Jure kitjenim svatovom:
„Slušajte me, kitjeni svatovi!
„I dosad sam niz polje jezdio
„Na konjicu sokolovieh krilah,
„Al' nikada posàrnuo nije;
„Ja se bojim, dobra biti neće!...
„Već slušajte, kitjeni svatovi!
„Vratite se bielom dvoru mome,
„Pozdravite moju staru majku
„Da smo bili do dievojke moje,

„Pa da me je zaboljela glava,
„I da ćemo sutra po dievojku!“ —

Vratiše se kitjeni svatovi,
Mladjan Jure samcat po dievojku,
A kad dodjė do njezina dvora,
Na prozoru dvora bijeloga
Stoji dieva uz drugog junaka,
Biele ruke okó njeg savila,
On dievojku u čelo poljubì.
„O neviero nigdie te ne bilo!“
Veli Jure, te se okameni. —
Ali eto neznana junaka
Od dievojke iz bieloga dvora,
Na licu mu od veselja sunce.
Je li čudo kad predobi sunce
Raj i nebo Jurjevo nevierno!
„Junak li si bolji ti od mene?
„Kad predobi vierenicu moju.
„Junak bolji ... evo ti lovora!
Veleć Jure: mač ognjeni tàrže.
„Nemoj Jure, da od Boga najdeš!“
Viknù dieva s prozora visoka,
Viknù mlada, do Boga se čuje.
Ali Jure nesluša dievojke,
Màrtav padė srietnii od Jure.

A već Jure leti dvoru svome,
Tužne glase nosi staroj majci,
Ah, zle glase od dievojke svoje!

Jedva Jure na polje izidjė,
Pa se sieti da je pàrsten zlatni,
Viere spomen, na neviernoj ruci;
Te se hitro do grada povrati,
A u gradu do dievina dvóra.
„Daj, dievojko, obilježje moje,
„Daj mi pàrsten, o neviero moja!“...
Nu dievojka u càrno zavita...
A u càrnom i majka njezina...
Bielim licem grozne suze rone.
„Ah, toli je drag vam onaj bio?
„Drag i mio onima danas je
„Koji sinoć vieru mi zadaše,
„Da sam jedin' ljubljeni na svietu!“ —
Al govori dievojačka majka:
„O moj Jure, slušaj dobre glase!
„Za te dobre, a za mene tužne:
„Ja imadoh sinka jedinoga,
„Jutros dodjė iz daleka svieta,
„Seku svoju u zó čas poljubi!“ —

Ostà Jure kó studeni kamen,
Iz očih mu sunu vatra živa,

Vatra živa, potok gorcieh suzah;
Raj i nebo njegovo pomàrknu ...
Otvori se propast mu do vieka ...
Gleda u bezdan ... mozak mu se vàrti ...
Bi li u bezdan ... Ah mala bi bila
Griehu tomu, žertva ovog svieta!
Odė Jure bielu namastiru;
Veća 'e život pedepsa onomu,
Tko životom nevinoga riesi.

Tko se ono u svetačne dane,
Kàrst u ruci, oči poniknute,
Okó hrama Božijega šetje?
To je Jure, niem i blied ko siena,
Bół u sàrcu, pokoru čineći.

Slagarom.

O otče Jovo! Pallas Athene! i Apollon!
(*Omir.*)

Grom i munje, poočime Jovo!
Štit i oklop, Pallas posestrimo!
Lúk i striele, pobratime Apollo!
Da ja činim juriš na slagare.
Jer gle čuda dosad nevidjena!
Vasdan letim na mome krilašu,
Da dostignem Vilu posestrimu
Da mi ona piesmicu pripieva.
Koju čujem a koju ne čujem ...
A koja mi ostane u pameti,
Donesem ju: „Eto je, tiskari!
„Tiskajte ju da ju bratja štiju.“
A tiskari, da ih Bog ubio!
Na ribež mi piesni proribaju;
A kad oštri ribež ih sariba,
U slagarske, jao, dopadnu ruke.
Znam da 'e težko sribane piesmice

Sve u jedno složiti opeta;
Nu zato su slagari na svietu.
O slagari, brigo piesnikova!

Ali čujde i gore žalosti:
Što izpod oštrog ribeža ostane,
To tiskari tiskom poraztisnu;
A što oni ne raztisnu tiskom,
To slagari složno porazlože.
Tako u piesmah o slozi nesloga,
Jao meni siroti piesniku,
Po slagarskoj neslozi se složi.
A sviet viče kó na bielu vranu,
Pa na koga?... misliš na slagara?...
Na tiskara?... ne, neg' na piesnika!

Grom i munje, poočime Jovo!
Štit i oklop, Pallas posestrimo!
Lúk i striele, pobratime Apollo!
Da ja činim juriš na slagare.

Boj orlovski.

Na Korziki, na morskom otoku,
Ljulja majka sinka malenoga
U kolievci, u bielieh povojih;
A kad mlada uljuljala sinka,
Dodjė sanak izza mora sinjeg,
I donese na laganieh krilih
Koprenicu zlatom navezenu,
Pa š njom sinka i majku pokriva.
Sanak snila uz kolievku majka:
Da imade sinka malenoga,
Liepa sinka orla krilatoga,
Krila diže, hoće da poleti.
Podaleko, u sried polja ravna,
Gledi majka čudo nevidjeno,
Čudno čudo: zmiju krilaticu.
A kad orle zmiju upazio,
Razvì krila te za njom poleti.
Uhvati ju pandžom okó vrata,
Š njom udari o zemljicu cȁrnu.
Kad al' leti na laganieh krilih

Drugi orle, a biela mu krila
Kó da bi se iz mraza uzvila,
Tad udari oró inostrani
Vitiem krilom orla domaćega.
Živiem ognjem planuše mu krila ...
Jedan grob se otvori na polju
Krilatici i orlu domaćemu.
Suze roneć tad se prenù majka,
A na krilieh sanak joj odleti,
Suze roneć gleda u kolievku
Je li zdravo čedo u kolievci?
Zdravo bilo, mili sanak snilo.

A kad sinak kolievci odrastè,
Pa do konja i sablje doràstè,
Majka sinku poviedala sanak
O tom boju zmije krilatice,
O pobiedi orla domaćega,
O dobíti orla bijeloga.
Al' govori sinak svojoj majci:"
„Ja sam, majko, oró od zapada,
„Ne bojim se orla bijeloga,
„Jer ga biela na zemljici nema;
„Ako li ga i bieloga ima,
„Valja da je orle osiedio
„Od starosti ili od žalosti,

„Bojak bijuć s ticami po gori.
„Ja sam oró, orla se ne bojim,
„A ne bojim zmije krilatice!“

Malo vrieme za tim postajalo,
Kad al' ljudi čudno čudo kažu,
Čudno čudo u Parizu gradu:
Pojavi se zmija krilatica,
Čudna zmija dosad nevidjena;
Na čelu joj od suhoga zlata
Svietla kruna kralja franceskoga,
A na kruni ognjenim plamenom
Navezeno: „Jednakost, Sloboda.“
Al' poviknù orle od zapada:
„Eno, majko, zmije krilatice.“
Leti orle da zmiju zadavi,
Leti, leti do Pariza grada,
Pa savija svoja vita krila
Pokraj čuda zmije krilatice.
Misle ljudi da se njojzi klanja,
Ali orle njoj o glavi radi.
Okó vrata hvata krilaticu,
Zlatnu krunu s glave joj otimlje,
Zlatnom krunom svoju resi glavu;
Krilatica u bič se pretvori,
U bič strašni orla zapadnoga

Za pedepsu tog svieta griešnoga.
Tad se orle do neba uzvisi ...
Mahne bičem kroz nebesne zrake,
Pa udari po griešnome svietu,
A po svietu po zelenoj gori,
Izza gore po sinjemu moru.
Tad sunuše ptice svakojake
Iz goricah i zelen-dubravah.
Poletiše orli i sokoli,
Golubovi i vrani gavrani,
Sitne ptice, hitre lastavice,
Švrake, vrane, kukavice càrne,
Sve poleti što imade krila,
A pod krilo orla zapadnoga,
Da od biča krilatog uteče.
Gleda čudo orle od zapada,
Čudo pticah svakojakieh kljunah;
Al' ne vidjè orla bijeloga.
Tad govori orle od zapada
Da ga čuje malo i veliko:
„Čuda pticah svakojakieh kljunah!
„Ali nije orla bijeloga.
„Bič krilati neće imat mira
„Dok nenajdem orla bijeloga.
„Te ako mi Bog i srieća dade
„Da uhvatim ovo čudo gorsko:

„Siedo perje iz bieloga krila,
„Sve ću njemu do jednog uzeti;
„Odvest ću ga bielom dvoru mome,
„Staroj majci njeg ću darovati,
„Da ga hrani u zlatnom kavezu,
„Da se sietja sanka uz kolievku."
Tako veli, te se već uputi
Put sievera, da srieću potraži
Tamo gdie mu bič dosegó nije.

Na stožeru sievernom od zemlje,
U sried leda i viečnoga mraza,
Kažu ljudi jedno čudo divno.
Vele: ondie čudna ptica siedi,
Čudna ptica, jedan oró bieli,
S vitiem krili pó svieta pokriva,
A glava mu dalekó dopire
Tia do južnog do càrnoga mora.
Nije orle osiedio bio
Od starosti, niti od žalosti,
Već je orle pobielio bio
Od zimnoga od sievernog sniega...
Na stožeru sievernome siedi
Ptić krilati, taj orle sieverni;
Kad al' leti ptica lastavica
Iz daleka iz zapadnog svieta,

A na krilo orla sievernoga.
Zle mu glase po jugu donese:
„Zlo ga lega, orle od sievera!
„Eto na te orla zapadnoga,
„A š njim vojske ni broja njoj neima;
„Maše bičem zmije krilatice
„U zapadu koja se izleže...
„Težko tebi orle od sievera!“

Sluša orle pticu lastavicu...
Diže krila ... samo jednom mahne,
(Jedan korak velikom' je dosti!)
Pa doleti do Moskova grada,
Pokraj grada savì biela krila.
Kàd al' eto orla zapadnoga!
Maše bičem zmije krilatice,
A za njime malo i veliko...
Težko tebi, orle od sievera!...
A kako se orli zagledaše,
Bistrim okom na polju širokom:
Tad poleti orle od zapada,
Mahne bičem zmije krilatice,
Te udari orla sievernoga,
Udari ga po bielieh krilih.
Zlo ga mahnu, orle od zapada,
Zlo ga mahnu, a zlo ga udari.

Što ga bičem po krilih udari:
Snieg mu samo s krioca otrese!...
Snieg opade sa vitoga krila.
Krila otresa tad orle sieverni,
Krila otresa te ih razavija.
Koliko je krioce razvio,
Svietlo sunce krilom posakrio,
A noć tamna orlu zapadnome
Krila cȁrnom koprenom obuzȅ.
Tad dohvati orle od sievera
Vitiem krilom orla zapadnoga;
Živiem ognjem planuše mu krila...
A uz krila i Moskove grade,
Da se vidi u toj noći tamnoj
Put putovat orlu zapadnome.

Odȅ tužan natrag bez obzira,
A ostavi družbu u pustinji.
(Ptić dvoglavi iz niemačkieh gajah
Silna krila uzvì, te potȁrga
Bolje perje još mu iz vitog krila)
Bić krilati za sobom odvuče;
A kad dodjȅ od kuda poleti,
Bić krilati zaplete mu krila...

Jedan grob se otvori na polju
Krilatici i orlu zapadnome....
Stara majka dobro je sanjała ...
O moj orle! kamo tvoje perje?

Parobrod.

Mili Bože čuda golemoga!
Ili gàrmi, il' se zemlja trese,
Il' udara morje o mramorje?
Niti gàrmi, nit se zemlja trese,
Nit udara morje o mramorje;
Veće brodi hitroplovka šajka
Noviem putem, kud brodila nije,
Sve po Savi i po Kupi hladnoj.
Čudna šajka, dosad nevidjena:
Neima jadra, ni laganog vesla,
Ni konopa da je konji vuku;
Ali leti uz vodu niz vodu,
Na kolesih po valovih hladnieh,
Kó na krilieh ptica lastavica;
Nije čudo, jer kormilom vlada
Krasna dieva, po imenu „Sloga."
Sloga, sloga i uz vodu pliva!

Što će reći ribe pliskavice
U posavskieh i pokupskieh vodah,

Kad začuju talambas kolesah
Po valovih? Što li će misliti
Càrnokraci raci u potocih?...
Nebojte se ribe pliskavice,
Nebojte se raci càrnokraci!
Što se čuje tom se uklonit može;
Čuvajte se potajnog ribara,
Štono tiho mriežu razapinje,
Dok vas voda u mriežu nanese.
Što će reći ti konji brodarski,
Vukuć ladje uz vodu niz vodu
Od kolievke pa do groba svoga?...
Nebojte se o konji brodarski!
Nebojte se urnebesa toga;
Čuvajte se iz gorice vuka,
Koi mnogo vike ne podiže,
Dok vas jadne za vrat ne popane;
Jer ta šajka koja strah vam zadą,
Nosi teret štono vam oguli
Kićmenicu, brodove tegleći. —

Sloga, sloga vode se neboji,
Jer ako je voda i zanese,
Opet sloga uz vodu izpliva.
Sedam zrakah iz Bož'jega oka
Na sunašcu u jedno se složi,

A zorica tužnom svietu svitje;
Dan sunčani od sloge se radja;
Sloga sije pšenicu bielicu,
Sloga žanje, a sloga je vozi,
Sloga melje a sloga se gosti.

Sloga, sloga, o dare od Boga!
Da bi samo kukolj izabrala!
Càrni kukolj u vodu hitila!
Neka pliva, voda ga odniela!

Dvije Vile umietnice!

U gorici pod jelom zelenom
'Srietoše se dvije biele Vile,
Dvije Vile, dvije umietnice.
Jedna Vila, rodom od zapada,
Odoricu po modi obukla,
Namriežkala u sitno rukave,
Po rukavih zlatne narukvice
Znače da je zlatni lanci vežu.
Biele ruke i lagane noge
Sve u kozju zamotala kožu;
Samo niedra, svetinju vilinsku,
Bezobrazno na ogled postavlja.
Neima stasa, vilinskog uresa,
Več se o pasu pretanko stegnula
Da i jedva uzdahnuti može.
Izpod pasa u šir se nadima,
Kó plasnica u sried livadice.
Pa na glavi zlatnu krunu nosi,
Nije svoju neg diedovah svojieh.

(Što bi rekó tužni died Omire!
Da je ovako nakitjenu vidiš?)

Druga Vila, rodom od istoka,
Zlatna zora neba istočnoga
U cvietjicu draga lica svoga.
Odorica njoj je od oblakah,
Navezena od sunčanieh zrakah.
Biser-kruna vàrh čela visoka
Od bisera iz domaćeg mora.
Sitjano je rukave navezla,
Al' ih nije sitno namriežkala,
Da se vidi što se gledat smije.
Biele grudi stidljivo sakriva;
Tim milije onom tko ih gledi.
Uzrastom je tankovita jela.
Dvie jabuke rumene pod pasom,
Kita smilja, kita miloduha.
Raj nebeski u niedarcih nosi.
U ručicah vienac od lovora
Vijuć, mlada, piesmicu popieva:
„Ja sam Vila mome rodu mila,
„U slobodi priroda me rodi.
„Od javora iz zelenieh gorah,
„Bratja su mi kolievku savila;
„A na grani tankovite jele

„Majka mene ljuljajuć odhrani
„Sladkiem medom i rosicom ranom.
„Kad ugledam Danicu sestricu
„Gdie se svietli na modrome nebu,
„Ja poletim na to polje ravno
„Gdie pastiri u kolu igraju.
„Liepe njima ponudice nosim,
„Ponudice, premile piesmice.
„A kad sunce nad goru izidje,
„Ja dozivljem mile posestrime,
„Pa igramo kolo naokolo
„Na plandištu, pievajuć piesmice.
„A kad zimna udari mećava,
„Ja na krilieh u nebo odletim;
„Tu se molim Bogu od piesamah
„Da dovede opet žarko sunce,
„Da iz gaja mećavu odnese;
„Dobre glase po jugu pošiljam;
„Izza juga eto žarkog sunca,
„Izza sunca opet ja doletim;
„Opet listak pupolji po grani.
„Slavuj ticom, mlada, se pretvaram,
„Da proslavim Boga od piesamah,
„Piesni pojuć u zelenom lugu.
„Te kad zlotvor prieti domovini,
„Tad poletim da bratju probudim

„Da si oštré svoje britke ćorde;
„Pa kad ljute odtieraju zvieri,
„Ja na polju cvietjica naberem,
„A u gaju zelen-lovorike;
„Cvietjem kitim oružje vitežko,
„A vitežke lovorikom glave.“

A jedva se, mlade, zagledaše
U gorici pod zelenom jelom,
Al’ govori Vila od zapada:
„Bieži s puta, seljanko dievojko!
„Bieži s puta u goru zelenu.
„Kolibica od granah savita,
„To su tvoji prebijeli dvori;
„Mene slavi pó bieloga svieta;
„A sad idem da istok osvojim.
„Te ako ćeš dvorkinja mi biti,
„Pozvat ću te kad mi bude drago.“

Već poleti Vila od istoka
Da posluša gizdavu gospodju,
Kad al' eto na laganieh krilih
Sa nebesah Boga od piesamah.
Krila savi, medju Vile stadè,
Te govori da ga one čuju:
„Mir da bude s vami, biele Vile!

„Bog istine, tvoreći svietove,
„Od zapada sám istok razdieli;
„Preko medje nijedna nestupi.
„Tebi 'e dano, Vilo od zapada!
„Da smiona do neba se vísiš,
„Nebo i zviezde da k zemlji privlačiš.
„A tebi je, od istoka Vilo!
„Namienjeno (ah krasne zadaće!)
„Da na zemlji raj i nebo tvoriš,
„Da pustinju u nebo pretvaraš.“
Bog piesamah kad tako dovàrši,
Zapadkinju put zapada vratja,
A istočnu Vilu za ručicu,
Put istoka pievajuć odleti.

Sàrbski Genij.

O vilorodna gorice zelena,
Nebesa koja tiemenom dirajuć
Do sedam vrielah duhorodnieh
Pustomu svietu u niedra lievaš!

U hladu tvome putnika trudjanog
Zaštiti sad od gromovah ognjenieh,
Da, oko bludeć po prodolieh,
Prošastnost, sadašnjost razabere.

Gle sjajne zviezde s modroga neba gdie
U pustoj svietli pustinji putniku;
A krilom štiti sàrbske gore
Dušanov oró od zmaja ljutog.

O srietna zemljo junakorodna! gdie
U davna doba slavom je cvietalo,
Na diku roda junačkoga,
Vitežko žezlo od Njemanićah.

O tužna zemljo! valovah kårvavieh
Gle kako vrazi valjaju s istoka,
  Pa kårvju tvojieh sokolovah
    Moravu, Drinu i Dunaj mute!

O tužna zemljo! zmaja gle ljutoga
Gdie čeljust gladnu krilieh na ognjenieh,
  U niedra tvoja već ranjena,
    Pruža da pije ti kårv od sårca!

Gle zmaja ljutog! ognjeniem krilom već
I sunce skriva istočno svietu tom.
  Gle! leti ... leti ... leti ... leti ...
    Kosovo aždaja sve prekrili...

Davori Vuče! zašto ne dočeka
Na britko gvoždje aždaju krilatu;
  Neg griešnom rukom sårce izvadi
    Matere. Tako li ljubav vratjaš?

I majci svojoj kårvavi otvori
Grob, sine jadni, koja te porodi!
  A noćca tamna rodu tvome
    Nastadė, kleti o neviernniče!

Ah noćca tamna viekom bi trajala,
Da pravde Bog ne stvori nam sunašce
Da svietu svietli, da se vidi
Vrazi gdie muče, ah, nevinoga!

Dà! svietli, svietli sunašce žarko; gle!
I sviet oblazi danak pa donosi
Veselje i sàrcu žalostnome.
Sàrbski o gajevi! i vas ogranù.

Jer bdije angjeo nevinog štiteći,
I sàrca ranu melemom zavija...
Gle opet zviezde na nebesieh
Sàrbskomu rodu gdie dan donosi!

O rode slavni, pazi na zviezdicu!
O, dana onog sietjaj se nesrietnog
Kad udes zviezdu srieće tvoje
Pàrviput oblakom càrniem zavi.

Ta jošter bdije Genij preblagi što
Iz noći tamne zviezdicu ti izvede;
A krilom moćniem pokriva te.
Bogu se moleći hvali njega!

O hvali, hvali! Mani se bratinske
Nesloge! da nebeske se milosti
I vriedan kažeš, da verige
Srieću ti slobode još nevežu!

Dragojlici

na slavu šestnaestoga godovnog dana.

Od mladosti cvietnog perivoja
Zlatna vrata već su otvorena...
Dan sunčani u povojih zlatnieh
Nosi zora s neba istočnoga.
Čuj gdie zove: „Dievojčice mila!
„Ustaj puce, rodilo se 'e sunce!
„Ustaj dievo na noge lagane,
„Jer dietinskiem povojim odrastė.
„Krasan danak mladosti nevine
„Vodi tebe za bijelu ruku
„Na dievinstva cvietorodnu luku.
„Blago tebi, dievojčice mila!
„Od mladosti cvietnog perivoja
„Zlatna vrata sad su otvorena."

Što dosada u dietinskoj grudi,
Nalik cvietu mirisnom u zàrncu,

Tiho, mirno, neznano, počivà:
To će sada nježno proklijati,
Nalik ruži cvietak razaviti,
Mirisom ti sàrce opojiti.
U sàrdašcu driemajuće ćuti
Probudjene stat će žamoriti:
,,Blago tebi, dievojčice mila!
„Od mladosti cvietnog perivoja
„Zlatna vrata sad su otvorena.“

Nevinosti koprenica nježna,
Kita smilja, kita miloduha,
Rujna zora neba istočnoga
U cvietjicu draga lica svoga,
Dva nebesa u očicah modrieh,
Žarko sunce na čelu vedrome,
U niedarcieh milen raj nebesni,
Niz ramena svione vlasi plave:
Nek ti bude ures dievojački.
Blago tebi, dievojčice mila!
Od mladosti cvietnog perivoja
Zlatna vrata sad su otvorena.

Lievo, desno, kuda oko zene,
Prostiru se cvietne livadice,
Kraj livadah hladonosni gaji,

U gajevih slavuj ptica poje:
„Blago tebi, dievojčice mila!
„Od mladosti cvietnog perivoja
„Zlatna vrata sad su otvorena.
„U sried toga cvietorodnog gaja
„Bog ljubavi stanak svoj sagradi;
„Lúk na plećieh, a strielu u ruci
„Čeka na te da ti stanak dade!“

Na mladosti nebu tvom vedrome
Sjajna zviezda srieće tvoje zene,
Sjajna zviezda sàrca nevinoga.
Put ti kaže koi da te vodi.
Put te vodi iz tog perivoja
Na života valovito more.
Sliedi, dievo, zviezdu srieće svoje!
Jer kad budeš na tom sinjem moru,
Neima gaja, neima perivoja;
Lagan čamac srieće tvoje plovi
Titrajući po valovih lednieh.
Mnoga 'e stiena u moru sakrita ...
Lako čamac o kamen udari ...
Gladno more jedva na njeg čeka!

Sliedi, dievo, zviezdu srieće svoje!
Vierno će te po moru izvesti.
A pomorskiem hitroplovniem putem

Mnogi otok zeleni se kaže:
Na otoku dubrava zelena,
U dubravi slavuj ptica poje:
„Blago tebi, dievojčice mila!
„Srieće tvoje cvietnog perivoja
„Zlatna vrata tad su otvorena
„Kad po moru na otok doplivaš.“

Sliedi, dievo, zviezdu srieće svoje!
Kad ugledaš tvog života sunce
Gdie zahodi u zapadne strane:
Sjajna zviezda sàrca nevinoga
Vierno će te po moru izvesti
Na obalu budućnosti blage.
Blago tebi, dievojčice mila!
Kad se niegda raja nebesnoga
Zlatna vrata nevinieh otvore,
A zviezdica sàrca nevinoga
Sjajnim suncem s neba se pretvori.

Blago tebi, dievojčice mila!
Od mladosti cvietnog perivoja
Zlatna vrata sad su otvorena.
Sliedi, sliedi zviezdu srieće svoje;
Nju sliedeći i mene se sieti!

Hora piesnička.

Munja sieva, gromovi se ore,
Tutanj tutnji, jeka se razlieže...
Sedlajte mi krilata konjica,
Da ja jezdim kud je meni drago.
Oj konjiće, milo dobro moje!
Sad me nosi, sve ako se ori,
Sieva, plamti, blišti i razlieže.
Svako kljuse po livadi pase
Kad se sunce nad livadom svietli.
Zašto su ti krila sokolova,
Neg' da vita razaviješ krila,
Te nadletiš grome i oblake?
Neka žaba po blatu se valja,
Neka kljuse po livadi pase;
A nek leti što imade krila.
Pa što burne nadleti oblake,
To je oró, ili sokó sivi,
Il' je piesnik, ljubimac Bogovah,
Koi njima na divane ide
Na Pegazu, konju krilatome.

Dragojlica.

U cvietnome perivoju
Od mladosti cvietak cvate,
Krasan cvietak i mirisan,
Liek sàrdašcu ranjenome.

Liepši cviet od svega cvietja,
Jer očice modre ima,
U očicah raj nebesni;
Blago onom koga glede.

Liepši cviet od svega cvietja,
Biela lica i rumena,
U njem zora od istoka;
Blago onom tko ga ljubi.

Liepši cviet od svega cvietja,
Jer je sàrca nevinoga;
Blago onom koga kiti
Takov ures plemeniti.

Setalo se mlado momče
Po cvatućem perivoju;
Gledi cvietak, zagleda se,
A pogled mu za nj' priraste.

Tad govori mlado momče:
„Ružo mila, ružo krasna!
„Zimna slota u pustinju
„Cvietorodni vàrt pretvara.

„Znadem liepše miesto za te,
„Gdie si mirna u svako vrieme.
„Sàrce moje perivoj ti
„Neka bude; tu gospodi.“

Uzè momče cviet rumeni
Te ga sadi u sàrdašce.
Liepo njemu ime dije,
Liepo ime: Dragojlica.

Prošnja.

U cvietnome perivoju
Od mladosti ruža cvate,
Čudna ruža, nevidjena,
Jer očice modre ima.
Dobar vàrtlar mora da je
Kom takove ruže cvate.
Zato evo ja se usudih
Da zaprosim milost jednu
Od njegove srietne ruke.
O vartlaru dragi, sliši!
Daj mi ružu zoroliku.
Bura piri, slotu nosi,
Nježna ruža promàrznut će;
Topli stanak u sàrdašcu
Mome na nju veće čeka.

U vàrtu je više cvietja,
Mogó bi se prevariti;
Zato evo obiliežja,
Po čem znat je ružu moju:
Po L i n é - u cviet rumeni
Zovu: „K ć e r c a D r a g o j l i c a.“

Modre oči.

Modre oči mile su mi;
Neznam zašto, al' je tako.
Mislim zato, jer su slične
Modrom nebu nad oblakom.

S modrog neba svietu svietli
Žarko sunce, sitne zviezde;
S modrog kruga nebeskoga
Angjeo mira zene nica.

U modrilu nebeskome
Tihi, blagi, pokoj vlada,
Kad od groma iz oblakah
Tužnoj zemlji sàrce puca.

Modre oči mile su mi;
Neznam zašto, al' je tako.
Mislim zato, jer su slične
Modrom nebu nad oblakom.

Kad od plama ognjenoga
Tužnoj zemlji lice gori,
Od oblaka odoricu
Modro nebo tad oblači.

Nad zemaljskiem tužniem svietom
Gorke suze tada roni;
A suza je milosàrdna
Liek sàrdašcu ranjenome.

Modre oči mile su mi;
Neznam zašto, al' je tako.
Mislim zato, jer su slične
Modrom nebu nad oblakom.

Kad života valovito
More u bezdan čamac hiti
Srieće naše: k n e b u m o d r o m
Suze roneć oko zene.

Tad s visinah modrieh sine
Zràka náde, te izmami
Od veselja iskru blagu,
Noćnu tminu da prosvietli.

Modre oči mile su mi;
Neznam zašto, al' je tako.
Al ih hvalit nesmiem više,
Jer sve oči niesu modre.

Kom su modre oči mile,
Tog poprieko càrne glede;
A tko càrne oči hvali,
Tom se od modrieh isto zgodi.

Modre oči mile su mi;
Neznam zášto, al' je tako.
Al ih hvalit neću više,
Neg u njima nebo modro.

Nepozvani gost.

Gladan vuče knjigu piše
Žutoj liji u planinu:
„Sejo lijo, gorsko zviere,
„Gorsko zviere dugorepo,
„Eto mene dovečera
„Do bieloga dvora tvoga
„Na večeru, na gospodsku.“
Mudra lija niš ne veli,
Neg' večeru liepu spravlja,
Pa odlazi u goricu
Svojoj kćerki u pohode.
A kad dojdè màrki vuče
Na večeru posestrimi,
Al' na stolu u tom dvoru:
Dva rebarca od komarca,
Dvie bedrice od mušice,
I dva brava kó dva mrava.
Težko vuku po poruku!

Sloni i komari.

Nedelajte slona od komara,
Nehvalite minućeg blaženstva
Slave i srieće zemaljskieh Bogovah.
Vierujte mi, i oni imaju
Svoje slone i svoje komare.
Njih gledeći često se varaju,
Jer čas slonom komar im se stvori,
A čas slon se komarom pretvori.
Tako diele srieću i nesrieću
Na tom svietu svakog umàrloga.
Ali to je razlika medj' njima:
Čim su višji njiovi žertvenici,
Tim su im veći slonovi golemi,
Tim su im manji komari sitjani.

Pogled u prošastnost.

Kad pogledam prošastnosti more,
Mutno mi se čini kao jezero
Kad se miesec u njemu ogleda.
Ovdie sieva kopje ubojito,
Ondie blišti mač ognjenog boja,
Tamo teče riekom kàrv junačka;
Danas rob se do cara uzvisi,
Sutra car se do roba ponizi;
Ovdie zidju kulu babilonsku,
Da uza nju do neba se popnu;
Ondie opet utrobu od zemlje
Razkápajuć zlato iz nje vade,
Za kog eno brat brata prodaje;
Tamo Pilat Isukársta muči,
Ovdie kralj pred svetjenikom kleči;
Tamo sieva lučka od istine,
Ovdie noć i tmina viekoviečna;
Ondie slava zelen lovor sadi,
Tamo čami niemo, potišteno
Pokolenje, jedva da se miče;

Gnjusno robstvo za lovor neznade!
Sini, sini, sini žarko sunce
Od istine tužnom svietu tome,
Da se ugrije sàrce od kamena,
Da čoviečnost čovieku se svikne!

Pozdrav Sèrbii.

Blago tebi, majko od junakah,
Sàrbska zemljo, gniezdo sokolovah,
Slavna kćeri majke Slave svoje!
U prastaro zlatoplodno vrieme
Vriedna kćerka u majke si bila.
Zla sudbina, ne vlastita krivnja,
Zlatno žezlo na Kosovu polju
U zó čas je Lazaru otela.
Žarko sunce nad Kosovom ravniem
Od žalosti tog dana pomàrknù.
Noć nastadè tamna dugotrajna.
Sjajne zviezde, na sàrbskome nebu
Sve u càrno tada obučene,
Svietlu stazu neba odbiegoše;
A nad noćnom strahovitom tminom,
Kàrvav miesec, zla svakoga slutnja,
Strašno lice ponosno ukaza,
Da se vidi kovat paklenjaku
Za slobodu verige robovske.

Blago tebi, majko od junakah,
Sàrbska zemljo, gniezdo sokolovah,
Slavna kćeri majke Slave svoje!
Vriedna kćerka u majke si sada,
Jer si robske slomila verige.
Opet svietli od slobode sunce,
Sjajne zviezde sladke náde cvakte.
Veseli se dievojačka majko!
Mladjane ćeš poudati kćeri,
Jer ih neimaš darovati zmaju,
Da nesitu nakazu nasite.
Rodila je Sàrbkinja viteza,
Godovnjaka od Gjurgjeva danka;
Drugi Gjuragj zelene dolame,
Drugi vitez Kastriotić Jure
Ljutoga je predobio zmaja,
Britkiem mačem u desnici ruci.
Veseli se majko od junakah,
Sèrbska zemljo, gniezdo sokolovah!
Podmladjena, nesriećom učena,
Srieći vična, nesriećom poznata,
Puna snage, puna i liepote,
Ne dietešce koje hodit kani,
Već dievojka od vilinskog struka,
Vedro čelo lovorom kitjeno,
Mile náde punoga sàrdašca,

Ká dievinske zaručnice sárce,
Majke dika, ponos bratje svoje,
Krasna si nam od slobode slika!

U toj slavi, u takoj nježnosti
J e d a n k o r a k ... u raju te eto
Svieh željah nevinoga sàrca!
Od veselja nad unukóm svojom
Poskočit će kosti Lazareve
Pod zelenom ledenom cielinom.
Na Kosovu na užasnom polju,
Iz pepela tvojieh diedovah
Zelen lovor već je pronikao;
Rumeniem će procvietati cvietom,
Mirisniem odroditi plodom.
Tad počini u hladu lovora
Al' pod čvèrstiem od słobode hrastom.
S v o j e b r a n i , t u d j e g a n e t r a ž i !
Tudja muka, ni tudja zasluga
Nikom nije probitačna bila!
Jedno sunce na modrome nebu,
A množina sitjanieh zviezdah,
Svietlost svoju 'z jednog vrela piju.
Je li pravo da jedna pomàrkne,
A da druge zlobne, ponosite,
Sjajnom stazom od svietlosti hode?

Blago tebi majko od junakah,
Sàrbska zemljo, gniezdo sokolovah,
Slavna kćeri majke Slave svoje!
Vriedna kćerka u majke si sada.
Liepo si se nakitila slavom;
A sad uzmi ogledalo sjajno
Od starieh sretnieh narodah.
U njem gledaj prošastnosti more,
Pa kamene upamti si stiene,
Gdieno veće u ponosnom tieku
Mnogi plivač šajku svoju razbi.
More ploveć duševnim pogledom,
Kadkad oko put neba uputi,
Je li staza po nestašnom valu
Shodna stazi po nebeskom krugu?
Broji zviezde srieće čoviečànske;
Svoju srieću u toj srieći traži.
Gdie ugledaš iskricu istine,
Pirni u nju, a truda prinesi
Da užeže plamen dokle gori.
Na bàrdieh svojieh i planinah
Loži vatru nebeskiem plamom;
Nek se diže plamen ognjeviti
Čoviečnosti i istine žarke.
Tu se grijuć vitežki junaci
Neka reknu da ih svatko čuje:

„Oganj ovaj, to je oganj isti
„Što 'e Helena i Rimljana grijo."
Uzmi, uzmi ogledalo sjajno,
U njem gledaj nježnu mladost svoju!
Ali nemoj stidno prevarit se
Na krasoti zapadnoga svieta;
Nemoj mierit istočne krasote,
U izvanjskoj slici i prilici;
Velika je razlika medj' njima,
Svigdar miera dosegnula nebi.
Šarena je odora zapadna,
Tudja u njoj osnova snovana,
Tudjom potkom osnova potkana,
Tudja prelja, tudja tkalja bila.
Zar da bude tudja slava tvoja?
Krasota si sama ti po sebi,
Ružan majmun u odori tudjoj.
Kad umietnost i znanstvo domaće
Sirotnu ti odoru ukrasi,
Pred krasotom čarovnom prirode
Stidniem licem majmun od zapada
Pobieć bude od kuda je došo!
Zrielog samo siemena posudi
Od zrieloga uma čoviečanskog
Inog svieta, koga sama neimaš.
Kraj Dunava, Drine i Morave,

Posvud gdie ti srieća pripomogne,
Ori njivu koristnog nauka,
Kopaj rude duboke znanosti,
Kùpi môbu dok je sietvi vrieme.
Znanstva zlato, obće dobro budi;
Prostom riečju nek se svagdie sbori
O mudrosti i o umietnosti,
Jer za mudre kažu, ne poja se.
Okó dvora, okó biela grada,
Za umietnost ogradu ogradi;
Hram uzidji umietnici Vili,
U nj' uvedi uzor čoviečnosti,
Za mierilo pitome čednosti;
Svome rodu da je ogledalo,
Raj zemaljski plemenitoj duši.
No kad u tom božanstvenom hramu
Luda mladost, ol dietinska starost,
Šarenom se lutkom igrat stane:
Hram zatvori, dà, màrtviem kócem.

Tako, srietna, kriepostna, slobodna,
Sieme duha sijuć, plode žanjuć,
Krasna će ti budućnost nastati.
Letit bude slava tvoga duha
Putem svega svieta bijeloga,
Kano slava britkog mača tvoga.

Na barjaku nedobitnom tvome
Zlatniem slovom dosadašnje slave
Svojoj bratji na ogled upiši:
„Za slobodu i za obću srieću
„Sàrbskog roda stieg se ovaj vije!
„Proklet bio tko ga sliedit neće,
„Akoga je Sèrbkinja rodila.
„Proklet bio izdaica roda,
„Trikrat proklet nepriatelj sloge!“ —

Kad ovako pleme oplemeniš,
Zlatnom krunom krieposti krunjena,
Čedna kćerka, majci Slavi reci:
„Tvoje, majko, sliedila sam trage!“

Spomenik

Simi Prici,

Professoru mathematike na sèrbskom sveučilištu u Biogradu, naglo preminuvšem 3/15 Veljače 1845. *)

U novu zoru sàrbske budućnosti
Donese ljubav prosviete roda svog
Visoki jablan smionog duha,
Rodnog iz vàrta Evklidova.

U gajú sàrbskom ljubav ga usadi.
Nejaka mladež k novome sadu tad
Poleti smiona sa svieh stranah;
Verati stadė se uz to stablo.

---

*) I otac pokojnika, Proto, čoviek izobražen, vriedan dike, ugledan i obće obljubljen od svakoga tko ga je poznavao, prestavi se ima nekoliko godinah u Glini.

Ah zaman slabe sile se napinju,
Visoko jablan k nebesim težeći
Tanane grane uzavija,
Nebu jer teži sve što 'e nebesno.

Nejaka mladež tada odustane
Od trudnog posla, cielju jer nestiže;
Nu Ti poleti moćniem duhom
Nemoćnom trudu da pružiš ruku.

U rodnom vàrtu majstora svoga si
I znanstvo, i sriedstvo k cielji naučio;
Pa vieštom rukom rodu pomoć',
Iskustva liestve uz jablan sloniš.

Te rodoljubniem glasom tu kliknu Ti:
„Sad, rode mili, za mnom u visine,
„Da vidiš more bistrog duha,
„Kuda već brode svi moćni puci!"

Tu gledat stadè malo i veliko,
Čudesa kaže majstor im tuda. ... Nu
Gle! ... sam udivljen pozorištèm
Koje mu s neba tu angjeo javi:

U srietnom času žara duševnoga
Na griešni sviet naš zemni zaboravi,
Uzhitjen k jasniem zviezdam klikne:
„Pružimi ruku premili otče!"

A duh pokojni blaženog otca mu
Pod krilo svoje sina svog privati;
Ka munja žarka š njim odleti
K prestolju viečnoga tvorca svieta.

Ne roni suzah majko mu žalostna!
Jer srietna sinka znadeš i čestita;
U višnjem hramu nebeskome
Roditelj š njime se tvorcu klanja.

Pa kada tajnu žertvu prigotovi,
I sviet naš griešni blaženiem rukami
I svetom tajnom blagoslovi,
Angjeli vapiju: A l e l u j a.

Ne roni suzah mladeži nejaka!
Gdie majstor na pó puta te ostavi;
Jer duh će njegov nadahnuti,
Tebi na radost, n j e m u r a v n a!

Sila srodstva prirodnoga.

Čestit care na divane siede
U stambulu gradu bijelome,
Pa dozivlje velikog Vezira,
Po imenu zmaj Osmana ljutog,
Te je njemu Care besiedio:
„Slugo moja, Osmane Veziru!
„Noćas ti sam čudan san usnio,
„A da Bog da te se izpunio.
„Sanjah da sam na Dunavu bio
„U liepome gradu Biogradu;
„Al' u gradu gniezdo sokolovah.
„Ja uhvatih jednoga sokola,
„I dovedoh do Stambula grada,
„Tu mu savih jedno gniezdo zlatno,
„Pa ga ranih dokle krila steče.
„Kad vita mu narastoše krila,
„Sivi soko visoko poleti
„Iznad gorah i zelen-dubravah,

„Moćna krila do oblakah krili,
„Te se opet spusti, i nestà ga.
„Tad sunuše ptice svakojake
„Iz planinah i zelen-dubravah,
„Doletiše bielom dvoru mome.
„Čuješ more, Osmane Veziru!
„Uzmi vojske koliko ti drago,
„Idi, slugo, gradu Biogradu,
„Dovedi mi sàrbsko čedo mlado,
„Mlado čedo roda despotskoga,
„Koje tek je porodila majka,
„Triput samo mliekom zadojila,
„Da se nezna sietjat domovine."

To je Vezir jedva dočekao,
Kùpi vojsku ide Biogradu,
Oko grada tabor učinio,
Po taboru šator razapeo,
Uz šatore kopje posadio,
Pa zle glase bielom gradu šalje:
„Čujete li, sàrbski vitezovi!
„Liepu pozdrav Osmana vezira,
„Viernog sluge cara čestitoga.
„Bojnim kopjem grad sam okolio,
„Kano što se vinogradi kole,
„Uz kopje sam šator razapeo,

„Nitko nebi tabor preletio,
„Da imade krila sokolova.
„Već slušajte, mladi vitezovi!
„Komu se je porodila ljuba,
„Vierna ljuba lani dovedena,
„Pa sad ljulja jedno čedo mužko,
„Triput bielim zadojeno mliekom:
„Taj nek šalje ovo čedo mlado,
„Ako mu je mila vierna ljuba,
„Ako misli nje se naljubiti.“

Tako glasi osmana Vezira.
Njih mi sluša mladjan Marijane,
Sluša glase, gorke suze roni;
Jer je Marjan roda gospodskoga,
Lani ga je oženila majka,
Liepom kćerkom roda vitežkoga,
Ljuba mu je sinka porodila,
I triput ga zadoji la mlada.
„Proklet bio, Osmane Veziru!
„Liepo ti si časak pogodio;
„Ali dojdi bielom dvoru mome,
„Britkom ćordom u desnici ruci,
„Predat ću ti sinka jedinoga.“
Viknu Marjan do Boga se čuje,
Kamo l' nebi do Osman-Vezira.

Tad udari zmaj-Osmane ljuti,
Cielom vojskom na bieloga grada,
I na biele Marjanove dvore;
Al na vratieh dvora bijeloga,
Stoji Marjan ćordom u desnici.
Sinù ćorda u desnici ruci,
Bàrže neg bi munja udarila,
Trista padè glavah turačkieh;
Ali tko će sili odoljeti?
Tko će sinje ustaviti more
Kada bura valove potiera?
Tako vojska cara čestitoga
Čini juriš na bijele dvore,
Dokle Marjan u žestokom boju,
U kàrvavom neutonu moru.
Turci njemu zarobiše sinka,
Liepa sinka diete Slavomira.
Tužna majka ostà kukajući...
Pàrva ljubav, pàrva radost odè!

Nosi vezir to nejako čedo
Do stambula caru gospodaru.
Vèrlo se je care radovao,
Sietjajuć se sanka od sokola.
Goji čedo u bielome dvoru,
Sàrbsko čedo kano da je tursko;

Ne kó da je Bula ga rodila,
Već kó da je mlada Sultania.
Tursko mu je ime nadienuo,
Tursko ime Omer diete mlado.
Kad je diete bilo ponaraslo,
Pa do konja i sablje doraslo,
Nije bilo većega junaka,
Koliko je Pašah i Vezirah,
U svoj vojsci cara čestitoga.
Tomu se je care radovao,
Te je care njemu besiedio:
„Omer-momče, moje diete drago!
„Sada slušaj što ti babo kaže:
„Tebe, sinko, hvale na junačtvu,
„Koliko je silnog carstva moga
„Neima boljeg od tebe junaka:
„Kupi vojsku po izbor junake,
„Osvoji mi sàrbsku zemlju liepu,
„Koju nigdar osvojit ńemogoh;
„Upokori Sàrblje vojevode;
„Veća slava bit će ovo tvoja,
„Neg da polak predobiješ svieta.“

To je Omer jedva dočekao,
Diže vojsku Omer-momče mlado,
Silnu vojsku ni broja njoj neima.

Tko će sitne prebrojiti zviezde?
Tko li kaplje u tom sinjem moru?
Al da vidiš čuda golemoga!
Kad na sàrbsku zemlju Omer stupi,
Čini mu se da mu je poznata
Ko da bi je u sanku vidio.
Vojska pali sela i gradove,
Ali Omer gorke suze roni.
Gledaju ga Paše i Veziri,
Omer njima tiho besiedio:
„Mila bratjo, Paše i Veziri!
„I dosad sam vojsci vodja bio,
„Kàrvav potok k moru bi poteko
„Kud bi moja vojska prolazila;
„Ali nigda ja neronih suzah.
„Ja se bojim dobra biti neće,
„Jer kad vidim sàrbsku kàrv junačku,
„Čini mi se da m' od sàrca teče."

U to stiže vojska Biogradu,
Sieče, robi ... Omer suze roni!
Pokraj grada srietoše se vojske,
Al Omeru i gore žalosti:
Svaki Sàrbljin čini mu se da je
Brat rodjeni, jedne kàrvi s njime;
Kada dojde dvoru Marjanovu,

Al i dvori Omeru poznati,
Ko da bi ih u sanku vidio.
Sabljom brani dvore Marjanove,
Od turčina kano od tudjina;
Kad al eto ljube Marjanove,
Suze roneć, u carno zavita,
Suze roneć tako probesiedi:
„Boga tebi, tursko momče mlado!
„Nebrani mi dvora bijeloga,
„Nebi l' u njem ognjem izgorela:
„Imala sam sinka jedinoga,
„Njega su mi zarobili Turci...
„Milog vojna na sablje raznieli.“
Sluša glase Omer-momče mlado,
Al ti glasi njemu su poznati,
Ko da bi ih u sanku sačuo.
Tàrže Omer britku ćordu svoju,
Vratja Turke od kuda su došli:
„Biež'te Turci dok nosite glave,
„Pozdravite cara gospodina,
„Neka vojsci drugog vodju traži,
„Vojevati neće mi se više.“
Sieče Omer Turke Janičare...
Uzmakoše natrag bez obzira,
Tužne glase u Stambul noseći.
Povrati se Omer-momče mlado,

Opet jezdi dvoru Marjanovu,
Te govori Marjanovoj ljubi:
„Boga tebi ucviljena majko,
„Bogom majko, kano i rodjena!
„Turska mi se 'e zemlja omrazila,
„Turska zemlja, viera i vojnica,
„Neimam majke ni sieda babajka,
„Ni sestrice ni vierne ljubovce,
„Nit i braca, niti pobratima
„U svoj zemlji cara čestitoga;
„Sàrbska mi je zemlja omilila,
„A nad svime tvoji dvori bieli:
„Uzmi mene za viernu slugu,
„Da ti čuvam mramornu kapiu
„U bielome Marjanovu dvoru;
„Budi meni majka milostiva,
„Ja ću tebi ko sinak jedini."
Čudi mu se ljuba Marjanova,
Te je njemu tiho besiedila:
„Bogom sine, Omer-momče mlado!
„Bogom sine, kano i rodjeni,
„Uzet ću te za vijernu slugu,
„Viernu slugu viernog priatelja;
„Ali neima viere u Turčina."
Tad govori Omer-momče mlado:
„Ako neima viere u Turčina,

„Valja da je ima u Hristjana.
„Tvoja mi je viera omilila,
„Kàrsti mene u bijeloj càrkvi,
„Da ti budem svigdar vierna sluga.“
To je ona jedva dočekala,
Te ga vodi càrkvi na kàrštenje.
Kàrstiše ga tri vladike siede,
Kàrstiše ga te ga upitaše
Kakvo ime da mu se nadije?
Odgovara Omer-momče mlado:
„Boga vami tri vladike siede,
„Ime slika, a duša istina,
„Sva su meni imena jednaka;
„Ali kad me za ime pitate,
„Slušajte me da vam pravo kažem:
„Ja se sietjam za dietinstva moga
„Jednog sanka uz koljeno carsko.
„Sanjao sam da sam ptica bio,
„Na kriocu mile majke svoje;
„Kad al' leti druga ptica ružna,
„Neznam kakva ni od kud je bila,
„Uhvati me pandžom izpod krilah,
„Odnese me u neznanu zemlju;
„Tužna majka ostà bugareći...
„Ja se prenuh uz koljeno carsko.
„Dosada mi ostà u pameti

„Žalost majke, njena bugarenja,
„I dva glaska k nebu vapijuća
„Još dan danas ciepaju mi dušu,
„Ta dva glaska: „S Bogom Slavomire!“
„Zato mi je ovo ime milo.“

Kad to začu ljuba Marjanova,
Što govori Omer-momče mlado,
Duboko mu pogleda u oči...
Pozna u njem' sliku Marjanovu,
A u slici sinka Slavomira!...
O ljubavi rodnog zavičaja,
O ljubavi srodstva prirodnoga!
Toli jake, toli svemoguće
Čaronosne žice su tanane,
Koje srodno srodnomu privlače!
O ljubavi srodstva prirodnoga,
Toli moćno sila tvoja vlada!
Nije vlasti, nije pritvornosti
Kôj je dano da te preoblada.

Poputnica

Starcu Sroku za njegovo putovanje po novoeuropejskom Olimpu, pri polazku njegovom iz Ostrožina grada spievano i posvietjeno od jedne smušene sotone*).

Otče Sroče, starče vukodlače!
Koj si veće od kad se izleže
U zapadu, gdie se svašta leže,
Vita krila toplog uzhitjenja
Salomio mnogomu piesniku;
Koi, kano mòra o ponoći,
Od zapada sviet si do sievera
U verige svoje zakovao;
Gle, evo ti slomljenih verigah!
Pievao sam u okovu tvome,
Triput bolje od kad ga nenosim.

Veliš da je vieštu umietniku
Lahko nosit srokove verige;
Imaš pravo, ali jošter laglje

---

*) Srok, der Reim, rima.

Poletieti duhu slobodnome
Na slobodnom kriocu umnome.
Hitrie će duh razviti krila,
Prie će mu žarko sunce sinut
Iz krasote umietničkog svieta,
Kad slobodan u slobodi leti.
Od' otale, starče vukodlače!
Kad me Vila umietnica roči,
U tom času žara duševnoga,
Kad nadahnjen nadahnutje pievam,
Jeli doba da potanko biram
I sročivam slovo uza slovo?
Jadjan starče! zar si poludio?
Ali niesi nigdar ročen bio
U mladosti od mladjane Vile.
U dobri čas, krilat, opredieljen,
Na krilieh, žalán! tu se leti.

Krilate su Vile umietnice,
Nesmiljene, čudnovate ćudi
Za onoga tko ih nepoznade.
Tko na krilieh za njima neleti,
Kad se koja iz nenada javi,
Nikada ih dostignuti neće;
Jer čim više tražiti ih nastoji,
Tim se bolje one mu zaklone,

Kó po vodi dievojčice mlade,
Kad neznano momče ih zateče.

Što bi rekla gizdava dievojka
Da joj dojde momče na oglede,
Da s r o č i v a svaku besiedicu,
Koja mora silom svemogućom
Od sȁrdašca u sȁrce da zgodi?
Od' otale, starče vukodlače!
Tvoje slave Slavjanu netreba,
Nos' je, nosi kuda tebi drago.
Nu ako te kada iz nenada
Na putiću olimpskome sretnem,
Ti otuda a ja od ovuda,
Pružit ću ti priateljsku ruku,
Pitat ću te za liepo zdravje!

Posestrimi.

Sad na noge mila posestrimo!
Neima cvietja opet do prolietja.
Razvij krila, te poljem poleti
Gdie te gleda malo i veliko.
Preko polja do zelene gore,
Izza gore do sinjega mora...
Leti, leti, leti, leti, sele!
U pohode mile bratje svoje.
Leti, leti, i dalje bi bili
Da ih sinje neuzkrati more.
A kad budeš putem na vàrh gore
Vilorodne, stani te pokliknì
Da te čuje malo i veliko:
„Krasna li si domovino mila!
„Po svačemu što tielesa žude;
„Nu perivoj duševnoga blaga,
„Gola nam je pustinja saharska;
„Samo gdiegdie lipa hladonosna:
„Na grani joj slavuj ptica poje,

„U hladu joj mudri ljudi stoje,
„Bojak biju bratja medju sobom.
„Što je uzrok boju žestokome?
„Dva rebarca, vajme! od komarça.
„Manite se boja sramotnoga!
„Govorite turski il' kaurski,
„Ako znate šta da govorite?
„Naberite bilja mirisnoga,
„Sadite ga u pustinji pustoj,
„Suzami ga od oka zalijte!
„Jer gle kako ini puci veće
„Uživaju plode radinosti;
„A vi jošter sanak boravite,
„Sanjajući s bratjom se koljete."

Leti, leti opet, posestrimo!
Gdie čoviečnost i ljubav bratinsku
Najdeš, ondie stanak si sagradi.
Biele ruke širi, posestrimo!
Okó svakog sàrca plemenitog,
Sve ako je turska u njem kàrvca.
Pa kad opet pramalietje sine,
Nove piesme u sàrcu procvate:
Opet, sele, pobratimu dojdi,
Bit će cvietja rumenog za vience,
Kitit ću te dokle cvietja bude.

A najveća slava će ti biti:
Prebirajuć gusle javorove,
U sàrdašcu noseć oči svoje,
Kad spomene sliepac ime tvoje!

*

8. Listopada 1844.

Misli

o krasnieh umietnostih.

(Uvod za naše krasoslovje.)

Im Fleiss kann dich die Biene meistern,
In der Geschicklichkeit ein Wurm dein Lehrer sein,
Dein Wissen theilest du mit vorgezog'nen Geistern:
Die Kunst, o Mensch, hast du allein!

(Schiller.)

Znanstveni izrazi.

Dielotvorno; dramatisch, handelnd.
Glasba; Musik.
Glasničtvo; Tonkunst.
Glasotvorno; tonisch, tönend.
Govorničtvo; Redekunst.
Grivna obla; Rundstab an Säulen.
Kazalištvo; Theaterkünste, Schauspiele.
Kipotvorac; Bildhauer.
Kipotvorstvo; Bildhauerei.
Kist; Pinsel.
Kitica; Strophe. Savina kitica, Sapphische Strophe.
Koleda mužka; Ballade.
Koleda ženska; Romanze.
Krasoslovje; Aesthetik, Schönheits- oder Kunstlehre.
Nabrano; strophisch.
Naglavak; Kapitäl an der Säule.
Naimar; Baukünstler, Architekt. Rade nai mar, stoji višeput u narodnieh piesmah.
Naimarstvo; Baukunst, Architektur.
Piesničtvo; Dichtkunst.
Piesnik; Dichter.
Pievač, pievalac; Sänger.
Pievanje; Gesang.

Pilov, stup; Säule.
Podnožje; Postament, Säulenfuss.
Polupilov; Halbsäule.
Seljanka; Idylle.
Slikar; Maler.
Slikarenje, slikarstvo; Malerei.
Slikotvorno; plastisch, bildlich.
Slog piesnički; Vers, Versmass.
Srok; Reim.
Svod; Wölbung.
Stopica; Versfuss.
Stablo; Säulenschaft.
Ukus dobri; guter Geschmack.
Umietnik; Künstler.
Umietnost; Kunst.
Uvojak; Schneke am Kapitäl.
Vila umietnica; Muse.

MISLI

o krasnieh umietnostih.

Priroda, najoštroumnia učiteljica pokolenja čoviečanskoga, nije se nigdie zadovoljila da bi samo proizvela što je na svietu bivšemu stvoru na ikakovu tielesnu korist, nego je posvuda koristnost obukla u ikakovu krasnu odoricu. Glednimo samo na cvietak u livadi; koristnost bojah njegovieh nije nam lahko razaznati, nu ipak majka priroda je diečicu svoju tako nježno zaodienula, da je milina pogledati ju. Takovo ukrašivanje u naravnieh proizvodieh obična je stvar, sve ako i nije sasvim potriebito svèrsi njezinoj.

Tako isto i čoviek, kad svoju potriebu nadomiri i želje svoje ikoliko dostići kadar je, već mu nije po volji samo tielesna obilnost. Kad svoju golotu zaštiti od kiše, bure i sniega, sit se najede, napije i naspava: ipak niešto ga draži i nuka da jošter nieku

plemenitiu svèrhu postić imade; jer bi inače svèrha čoviečanska samo zemaljske vèrsti bila, a čoek bi stajao u redu s živinčetom, kako i stoji kojemu se o ničem drugom ne sluti.

Ovo skrovito nukanje prirodjeno je teženje duha za svietom niekiem krasniem od našega; i tko jedanput oko podigne iz praha zasliepljivajućega svagdanjosti, sve više i više pripoznava da su nieka dobra izobraženog duha najbolje kadra stalno srietniem nas učiniti.

Dobra tá neprocienjiva nalazimo u polju širokom krasnieh umietnostih. U sried polja toga uzrastó je strom (dèrvo) golemi iz zèrnca padnuvšeg s neba, te hvatajuć se svojimi žilami grudih zemljice, matere svoje, tia do nebesah vije mu se vèrh ponositi, te se dieli na sedam ogromnieh granah plodnieh, a svaka se grančica zemlji prigiba pod sladkiem teretom zrieloga ploda. Na vèrh stroma toga božanstvenog siedi umietnost Boginja, tiemenom svojim dirajuć nebesa, odvratjajuć zlatniem štitom gromove iz namèrknutieh oblakah. Na svakoj onieh sedam granah po jedna je Vila umietnica, dèržeći u ruci žertvenik, s koga se mirisi božanstveni dižu na slavu zaštitnice nebeske.

Okó stroma ovoga šetaju se umietnici, svetjenici hramovah Boginje umietnosti; svaki si izabere

jednu ovieh Vilah, te je dvori sabirajuć i prinoseći bilja mirisnoga. U znak blagodarnosti, Vile te svoje svetjenike ovienčavaju s vienci lovorovimi, i pruže im kadikad s onoga stroma voćku neumèrlosti. Drugi siede u hladu njegovom, te samo uživaju plode, na zemlju same od sebe padajuće, ili koje udieljivaju umietnici običnom darežljivostju svakomu tko ih uvaživati i ljubiti znade.

Tko godier kuša plodovah stroma ovoga, sèrce mu se zažeže ognjem božanstveniem, i čini mu se da nad njime srietniega nije. Uzhitjen biva za sve krasno, dobro i istinito; ganjeno, oplemenjeno sèrce mu se širi, i rado bi cieli sviet zagèrliti; sami divjaci odbacivaju s plećiuh kože zvierske, te postaju pitomi, učtivi gradjani. Koga sudbina nemila napastuje, taj poleti pod dèrvce ovo, te dokle počiva u hladu njegovu, neima nezgode koja bi mu nauditi mogla; sèrce mu se ranjeno melemom zavija; a svakoj ràni lieka tuj imade.

Znadem da ima u narodu našem dosti blagorodjenieh dušah, koje su kadre i rade bi se porazumieti o čudotvornom ovome stromu, to jest, o krasnieh umietnostih; ali k tomu neznajući puta, neznadu ni šta će reći umietnost, ni koje su vèrste njezine, ni šta je svèrha njezina, napokon ni kojim putem bi se u narodnom našem životu upotriebiti mo-

gla. Nebudući žaliboże u našem jeziku jošter ništa takovoga napisano, pokušat ću ovdie o tomu predmetu progovoriti, ne za učene ljude, koji možebit o tomu i odviše su čitali u inieh jezicih, već samo za one kojima se to dogodilo nije.

Progovorit ću dakle 1. Koje su to pojedine krasne umietnosti? 2. Šta je svèrha njihova? 3. Kako se u narodnom životu upotriebiti znadu, nebili se i u nas dobri ukus o umietnosti probudio; jer to zasad ima da bude poglavita namiera proklijavajuće umietnosti naše.

Ini tudji spisatelji su si vèrlo glavu tèrli da s malo riečih izgovore šta je umietnost, i koje su to pojedine grančice njezine? Ja ih, šta se pèrvoga tiče, sliedit neću, jer, hvala Bogu, narod naš jošter tako prenaučen nije, da se upuštja u snivanja i zanešenosti metafizičke (što se zovu); neka dakle svatko sudi na koncu ove razprave: šta je umietnost? Znanstveno razpravljanje o njoj zovu Estetika; mi ćemo ga nazvati krasoslovje, jer ono govori o krasoti, ukrašivanju i uzvišenju prirode, i naravskieh pripetjenjah.

Razdieljivanje krasnieh umietnostih.

Već sam gore napomenuo dà se umietnosti na sedam granah diele. Niekoji novii spisatelji diele

umietnosti na više grančicah, ali to su samo ogranci pervašnjieh sedam, koje još niekada stari Heleni (Gèrci) „slobodnieh sedam umietnostih“ nazvaše, i koje bi mi ovako razdieliti mogli:

A) Slikotvorne: 1. naimarstvo,
2. kipotvorstvo,
3. slikarenje.

B) Glasotvorne: 4. glasnićtvo,
5. govornićtvo,
6. piesnićtvo.

C) Dielotvorne: 7. kazalištvo i njemu slične umietnosti.

Slikotvorne umietnosti nazvat ćemo one koje kakovim mu drago materialom ili bojom sliku za oko stvaraju ili uspodabljaju, t. j. naimarstvo zgrade, kipotvorstvo kipove ili statue i. t. d. od kamena ili drugog materiala, slikarenje bojom slike razlike vèrsti.

Glasotvorne umietnosti su one kojieh material u glasu biva, t. j. glasba, pievanje, govorenje i piesnički proizvodi.

Dielotvorne umietnosti su takove koje živimi, dielujućimi osobami kakovo dielo umietničko naglediсe predstavljaju, t. j. u teatralnieh igrah, plesanju i. t. d.

I. Naimarstvo.

Ovdie se ne govori samo o zgradah za svagdanju potrebu, nego o takovieh koje svojom vlastitostju izrazivaju niekakovu značajnu osebujnost, gdie se mahom vidi da nijesu zato uzidane da se samo na miesec u najam daju. Viešti umietnik znade u sami zid kameniti niekakov čarovni značaj od razlike vèrsti uložiti. Razmiera (symetria), svodovi, razredjenje pojedinieh dielovah jednog dvora, hrama i. t. d., slute samo po sebi o niekoj namieri, koju je umietnik izraziti htio. U jednom dvoru rekó bi da te veseli domaćin već na pragu čeka; u drugom bojiš se da ti je polugom vrata zamandalio, da se čoek jedva nakaniti može preko praga koračiti; tretji ti se čini da je stan ljubavi i nevinosti. Niešta ozbiljnoga, svetčanoga diše iz samieh zidovah gorostasnieh umietnički uzidanoga hrama, te bi sve da i nevidiš oltara ni zvonika, pogodio da je to dom za niekoga putnika nebeskoga.

Ova je umietnost u Helenah i Rimljanah niekada od prevelike savèršenosti bila; osobito su bila diela helenska od takove znamenitosti da se ostanci njihovog naimarstva i dan danas kao uzori gradjenja smatraju. Njihove viećnice, hramovi i dvori pojedi-

nieh velikašah bili su ne samo pozorom na svèrhu njihovu uzidani, nego i svom moćju dobroga ukusa onoga veleumnoga puka na svaki način ukrašeni. Na takovo ukrašivanje služili su im naime pilovi, koji su u takovieh zgradah od prevelike krasote.

Pilovi su bili niekada, kao i danas kod siromaka, prosti stupci od obloga dèrveta neotesana; docnie su ih gradili od kamena, te malo po malo ukrašivajući ih, postala su u Helenah tri reda takovieh pilovah, od kojieh svaki jakostju i duljinom, i niekakvim uresom gornjega kraja značajno odlikuje se. Pilovi ovi bivaju iz podnožja, stabla i naglavka. Pervi najprostii i najjačji red zove se doriski. Takovi pilovi su sedam debljinah visoki; miesto naglavka su pri vèrhu u okrug izdubeni, te malo niže kó oblom grivnom omotani. Drugi red je jonski, osam debljinah visok, ima dva uvojka sa svake strane, i niekakov ures, kažu nalik pletenici u kosah dievojakah jonskieh, kó i rečeni uvojci, nalik uvojem (Loken) tieh dievojakah. Tretji, korintski, red se odlikuje velikolepjem, devet debljinah visok, naglavak je nakitjen s tri reda listja od Akanta, na uglu svake strane naglavka imade po dva veća, a u sriedini po dva uvojka *).

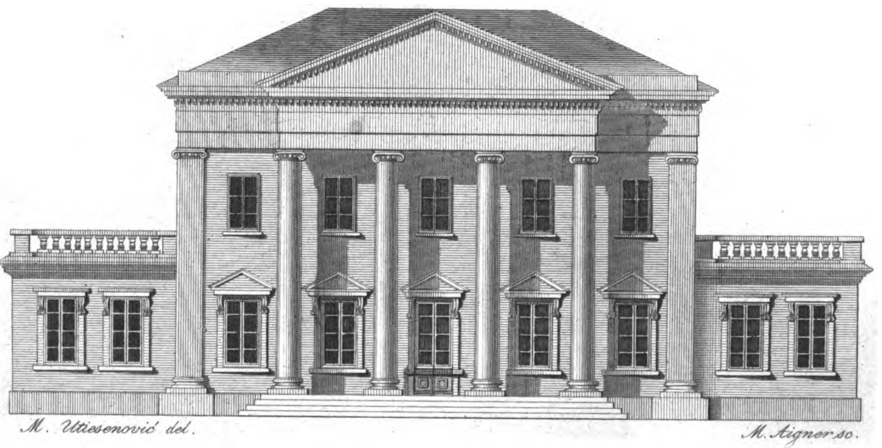
*) Osim ovieh imade još dva reda pilovah: 1. tos-

Dielah umietnieh ove vèrsti malo je igdie u nas vidieti. U samom Beču se čoek sit naide, dokle šta takovoga izvèrstnog vidi, i neznam bili se osim cesarskog lietnog dvora u Schönbrunnu, i onog kod Badenskieh toplicah nj. visosti arkihercega Dragutina, Weilburg nazvana, pa cèrkve sv. Karla, hrama Tezeova u pučkom vèrtu, unutarnjeg uredjenja s pilovi korintskimi nakitjene viteznice (Rittersaal) u cesarskom dvoru, u Beču išta takovog od zanimivosti najti moglo; jer puno tieh dvorovah mi se čini da su kó u najam uzidani, ili opet prenakitjeni, da od samieh polupilovah ni zidinè im vidieti nije.

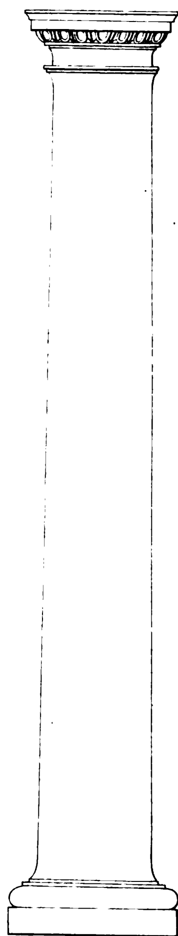
U našem narodu su sve umietnosti jošter u povojieh, a sviet je malo ne po svudà siromašak, zato ni od velikašah našieh se nemože tražiti da nam zidju uzore ukusa naimarskog. Ali to se ód ikoliko izobraženoga, imućega čoeka očekivati može da on svojoj zgradi koliko moguće krasnu spodobu dade. Vidiet je i u nas zidati višekrat kućah velikieh, ali žalibože ne samo da u tom zidanju malo je razmiere, nego i ciela izvanjska spodoba je nemalo posvuda

---

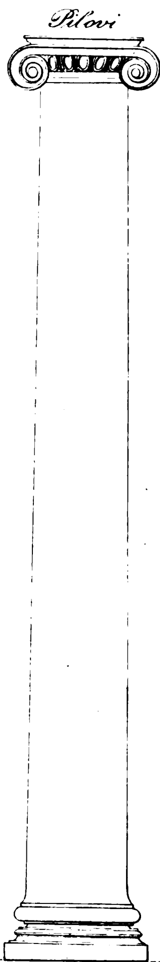
kanski, prosti, nalik doriskomu; 2. rimski, sastavljen iz jonskog i korintskog reda.

M. Utiesenović del.
M. Aigner sc.

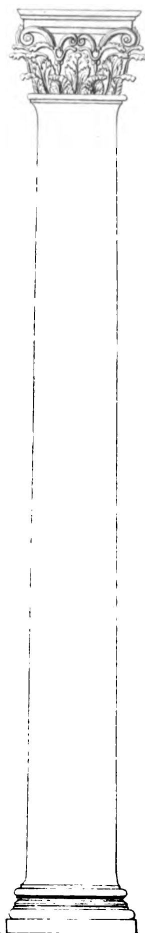
Pilovi

doriski.

jonski.

korintski.

oku nepovoljna, dočim čoeku izobraženomu, dobroga ukusa, lahko će za rukom izići malo ne istim troškom svoju kuću tako uspodobiti, da je milina u njoj prebivati; jer gradji (Stoff, Material) se u najmanjoj zgradi liepa spodoba dati može.

Sami položaj od velike je zanimivosti; kuća u koju zraka sunca nedopire, nikada mi se dopala nebi.

Ovdie je priložena jedna tablica, a na njoj je narisana kuća, za primier kako liepo se može uspodobiti zgrada za svagdašnju potrebu, a troškovi su joj malo ne jednaki s onimi kod našeg običnog nespodobnog načina od gradjenja. Druga tablica sadèržava ona tri reda gèrčkieh pilovah.

Ovamo spada i znanje o uredjivanju perivojah (Anlagen, Lustgärten). Perivoj oko kuće, osobito na selu, nije težka stvar; tko nije kadar nadalje se protegnuti, taj barem je svigdar kadar okó kuće niekoliko voćkah, lipah, jablanovah, sunčanicah (Sonnenblumen), jablanicah (Pappelrosen), gjurgjevicah (Georginen ili Dahlien), vijavice (Windling), zviezdicah (Astern), Vinove loze, i. t. d. usaditi, jer ništa mi se tako kukavno nevidi, kao kuća na golu bèrdu, iz koje se gospodar zimi od bure a ljeti od sunca pomoliti neusudjuje.

Najliepši su perivoji po inglezkom ukusu

(Laxenburg kod Beča), gdie se bolje narava naslieduje, nego u ostriženieh perivojih franceskieh, (Schönbrunn), u kojieh bi rekao da su se grabići obrijali i zeleni frak po modi obukli da idu u pohode, ili na kakov bal-paré.

II. Kipotvorstvo.

Kipotvorac izradjiva svoj uzor u kamenu ili drugom kakovom materialu. Umietnička namiera je, u ovoj vèrsti umietnosti, da se uspodobi slika, koja će po svome izvanjskom izgledu krasotom izraza u spodobah (formah) na gledaoca povoljno dielovati, probudjivajući u njemu ikakovu pomisao, koja ga na nješto dobroga ili liepoga uzdražiti, ili duh njegov ukriepit imade. Najshodnii i najizvèrstnii proizvodi ove umietnosti su spodobe cieloga tiela čoviečanskog u ikakovom značajnom, mirujućem ili dielovajućem času, u bielom mramoru izdielane, ko n. p. boj Tezeov s Minotaurom, nadgrobnica arkihercežice Kristine, od Kanove u Beču. Čas u kojem su ovakove spodobe stvorene, daje svu važnost dielu tomu. Tezeo je u hramu svome, u pučkom vèrtu u Beču*),

*) Žalibože hram ovaj nije sasvim po gèrčkom originalu uzidan.

u onom času uspodobljen, kako je lievom rukom svoga protivnika za vrat uhvatio, kleknuvši mu na pèrsi lievom nogom, a u desnici buzdovanom zamahnuo da mu glavu razkoli. Da bi Tezeo u svom dielovanju samo časak pèrvo ali docnie uspodobljen bio, već se dielo nebi umietničko nazvati moglo; jer bi prie neznatna borba, ili samo pripravljanje, a docnie prosto mèrcvarenje bilo. Ali u onom pravom času, odličnost vitežka u svojoj ponositoj dielateljnosti, moć i jakost i predobitnost junačka se ukazuje u svakom udu, bez da bi nepovoljni izgled dojdućega časka motrećemu oku smetao.

Nijesu to dakle umietnička diela, kad vidiš samo živinu, ili što kakove osobe neznatne u kamenu izrezane, u kojieh samo se vidi da imaju nos, ruke i dvije noge, dakle da sudimo da je ljudska spodoba.

Na takovi način običavali su već stari puci Bogove svoga basnoslovja, važne časove iz svoje dogodovštine, ili vriedne domorodce oviekoviečiti, da se i praunuci njihovi u te uzore, kao u ogledalo vitežke, kriepostne, bogoljubive prošastnosti, i umotvornosti praotacah svojieh, ogledaju, i da, motreć ih slavno od smèrti otetieh, samo od sebe im na um padne kako slavni i kriepostni otci im biahu, te da reknu: „Dajte, da i mi budemo slični pradiedovom našiem!“

Gdie si slavjanski umietniče, da izdielaš iz domaćeg mramora vieštiem dlietom Obiliće, Dušane, Zrinoviće, Šubiće, Kraljeviće, Draškoviće, starca Jug Bogdana vodeći svojieh devet sokolovah na Kosovo opraštjajući se s domaćicami svojimi; pa i Vuka Brankovića, da opominje na Vidov dan??

Znam da svatko proizvodah ove umietnosti dobavit si kadar nije, ali barem to je kadar dvoranu si ukrasiti sa niekoliko slievakah od žesa (Gyps-Abgüsse), kakovieh višeput Taliani po našieh krajevih slievaju i nose, i koje malo tko kupuje, premda ih je kadikad dosti liepieh vidieti, n. p. tri Gracie po kanovinu Originalu nahodećem se u Monakovu, Apollo, Venera, Bako i. t. d.; jer i takove malenkosti znadu ukus malo po malo probuditi. A nebi li se, na primier Karlovčanah, umnieh mladićah za izučenje u ovoj umietnosti ikamo odpraviti moglo?

III. Slikarenje.

Što kipotvovac dlietom u mramoru, to slikar proizvodi kistom i bojom, ili na drugi način, kao bakroriez, nadoriez (Kupfer- und Stahlstich). i. t. d. Umietniku ove vèrsti je dozvoljeno da ne samo uspodobi, nego da, u slikarstvu, i cielu, živuću sliku

svoga uzora prirodjenom joj bojom, i duh njezin, potanko izrazi, da nam se osoba u svom naravskom obličju prividja. Predmet mora da bude vriedan umietnog diela, jer i ova umietnost imade svèrhu nješto važniega nam pred oči postaviti, nego (kako sam s udivljenjem u izloživanju umietničkieh dielah ove vèrsti u jednom stolnom gradu gledao) da naslika mèrtve zecove, lisice, vrane, gavrane, kreštelice, ili grozdje, brieskve i. t. d. Bre, tko nezna da umietnost slikarska ne biva u tome, da se narava samo bojom prespodobi, taj će zahman najjasniu boju u lončiću miešati, nikada mu se Boginja umietnost neće obazrieti na to kukavo šaranje!

„A gdie su nam Rafaeli, Ticiani i. t. d.?“ riet će mi tko. — Znadem, žaliboże, da ih nije; ali ima i u nas premogućieh ljudih koji kupuju od tudjieh umietnikah slikarska diela. Nebili se takovom umietniku, bio Niemac, Francez, Inglez ili Talian, naručiti moglo: „Daj ti meni naslikaj to i to“ — što bi se vieštomu čoeku vriedno činilo iz domorodne dogodovštine i. t. d.? A ima umnieh mladićah i u našem narodu koji bi se izučiti mogli, kakono su i Karlovčani, na preveliku diku svoju, odpravili jednoga u Rim da se izobrazi, samo da bi kad dodje prihvatio se domaće dogodovštine, te da bi mu se dielo cieniti znalo!

Pa kad se malaju dvorane, sobe, nebili se malim troškom šta takovoga poliepšega i znatniega naslikati moglo? Premda se to umietničko dielo nebi nazvati moglo, jer nije izvèrstnieh slikarah ove vèrsti, ipak pokazuje da stanar imade ikakovo ponjatje o niešta krasniemu; kako se korači preko praga u ičiju kuću, već se vidi do koliko se proteže izobraženost i ukus gospodara njezinog*).

IV. Glasničtvo.

Ono sé dieli na dva ogranka: 1. Pievanje 2. Glasbu. Na laganieh krilieh glasovah leti slušaocu duša uzhitjena, rekó bi sad će na nebesa odletieti; sad se spušta, kó da bi iz sriedine zemaljske kakove duhove na vidik dozivali; sad opet šali se i igra kó zraka sùnčana po valovieh morskieh; sad opeta se ori ... gèrmi ... zvoni ... zveči ... ječi ... sieva ... i udara, kó grom s nebesah. Kad ti se sèrce od ta-

*) Na jednom miestu sam u nas vidio dvoranu kako je ukrašena s namalanimi pilovi i slikami iz helenskog basnoslovja, na diku svoga gospodara.

kovieh glasovah razveseli i poigra, pa od miline rad bi vàs sviet zagèrliti; ili kad ti se suza u oku pokaže, a ruka se sama hvati da sirotinju daruje, ili kad se na koji junački napiev mača hvati, prieteći nepriatelju domovine, nepriatelju čoviečnosti, onda pomisli: to je umietnost glasbena; a ne ono kad čuješ putujućega virtuosa kó vèrtoglava gori i doli leteći po tako nazvanieh liestvah glasbenieh, da pokaže kako mu je gèrlo i gudalo gladko i učeno.

— Narodni napievi, narodna glasba, bila ona kojeg mu drago naroda, puno je znatnia nego takove glasbene ludorie. Tolikoput bio sam u prilici slušajući u večernje doba, gdie bi naše nježne Sèrbkinje ili Hèrvatice pievale ikakovu narodnu piesmicu, sèrce mi je igralo od radosti, premda dosti operah je bilo koje ga ni dodirnule nijesu. Da se sastavi umietno opera od tieh našieh narodnieh napievah, da se tako duh narodni, dišući u tieh piesmah, uzvisi, oplemeni u jednom cielom pametno izradjenom dielu, to bi nami krasna opera bila! Samo da nebi bilo po modi odviše instrumentalne zvèke!

A šta ću da rečem o našieh sliepcih i narodnieh piesmah junačkieh? Slušajući kojeg od vieštiieh sliepacah uz gusle pievajućeg o Marku Kraljeviću, Obiliću, i. t. d., svigdar pomislim na one helenske pie-

vaoce, koji niegda popievahu i naricahu piesni neumèrle Omirove, štapom u ruci po svietu idući. Kolikoput sam se osviedočio o velikom uplivu takovieh piesamah u narodu našem! Vieštom sliepcu uz gusle pievajućem, svigdar će naš čoek štogodier udieliti, ako ništa neima, a on će mu odlomiti od zalogaja kruha kojega je nakanio da u usta metne. Tolikoput sam vidio kako krajišnici se skupe okó svoga pievača, reknuvši: „Pievaj, sliepče! ali liepu izberi;“ on zapieva... a kuda godier pogledaš... svakom suza niz lice teče; oni ga daruju, a on blagosivlje. Daj dovedi kakovu teatralnu kreštelicu, pa neka dreči po modi koliko joj drago, težko će joj pievanje suzu izmamiti, a ganutje sèrca, to je svèrha umietnosti!

Pa kažite mi, nebili se i onaj sliepački način pievajućeg govora umietno oplemeniti mogao? Ono mi se vidi samo niekakvo pievajuće naricanje (Recitativ), vèrlo spodobno za velike piesme koje su prevelike da bi se upravo pievale; a da bi se uz gusle, ili kakov drugi instrumenat, umietno naricale, mnim da nebi ih nikomu nepovoljno slušati bilo, jer je barem njihov sadèržaj razumieti, od kojeg od zvèke i jèke instrumentalne u operah ni traga ni glasa neima, te tko nije izučeni oli prirodjeni glas-

benik, taj niti je čuo ni razumio o čem su toliko pievali i svirali!

— Valja da su i helenski Rhapsodi upravo na onaj način naricali, a kako bi to inače i bilo, nego kó i naši sliepci? Možebit da se je taj običaj i u nas preselio.

— Prekrasan je običaj gostovitost, i ukupno pievanje kod stola, i neima ga liepšega u našeg naroda!

V. Govorničtvo.

Namiera je govornikova da najprečjim putem, u pravo vrieme, dokazivajućom i uzbudjivajućom besiedom na slušaoca dieluje. Gdie nije vriemena za razmišljavanje potanko, mora hitra besiedica, kó munja s nebesah, slušaoca na dielovanje uzhititi. U to ime govornik se imade triuh stvarih dèržati. 1. U uvodu ima na kratko slušatelja na svoju namieru pozorna učiniti; 2. svoju namieru razložiti i dokazi poduprieti; 3. svom moćju ganuteljnog izraza na sèrce i dušu slušaoca jošter jednom na kratko juriš učiniti, pa doveršiti. Ove tri točke su mierilo svakomu pametnom govoru; i ako je kadar slušaoca zauzeti, i njega na dielovanje ganuti, tada se i govor može slobodno postaviti u red umietničkieh dielah.

Veliki je dar besiedica viešta u ustieh blagoro-

djena čoeka. Kolikoput nije vatreni govor uzpalio ciele vojske na diela vitežka, i tako ih pobiedonosne učinio u očevidnoj pogibeljnosti? Kolikoput nije viešta besieda svojimi razlozi i dokazi nevinost iz tamnice oslobodila? Zato je govorničtvo već u starieh narodah velecienjeno bilo, i smatralo se je kó i druga koja umietnost. Samo valja paziti da li se besieda govornikova slaže s životom i dielam' njegovim, jer inače bi se moralo reći kó o gdiekojieh propoviednicih: „Slušajte ga, ali nehodite tragom njegovim!“

Nebili se mladići u toj umietnosti viežbati mogli, sastajući se poviše ih, pa da po jedan pred svima pokušava pametno govoriti, a drugi da ga opovèrgava?

VI. Piesničtvo.

a) O piesničtvu u obćem.

Što su ini umietnici svaki na svoj način, to je piesnik s niekakviem uzvišeniem, plemenitiem, živonosniem, pravilniem govorom. Njegovo je orudje besiedica gole istine u ikakovu krasnu odoricu obučena. Njemu nije zadosti da samo golom riečju dokaže, kako to govornik običava, piesnik besiedu svoju zavije u cviet životvorni, da i krasota izraza njegovog zanese i uzhiti; njegov način govorenja se prispo-

dobiti može s jedniem viencem od razlika cvietja, ali ono nije silom nabrano i natèrgano, nego samo u perivoju sèrca njegova u vienac savito, dočim žilice mu se dèrže toga perivoja, i tako nikada uvehnuti nemože; oduzmi i razpleti mu cvietje, sunut će iz njega zèrnje gole istine; a gdie toga siemena božanstvenog neima, i ako išta umnog i plemenitoga neostane, što bi se prostom besiedom po svakomu izraziti moglo, takova piesma neima nikakove umietničke vriednosti, ta bio njezin tvorac triput Šiler i Gete. Pa ako je i najjasnia istina, najmudria mudrost, samo u golieh prostieh riečih izražena, te devetput u piesnički slog ukovana, ipak piesničke vriednosti u njoj neima.

Pravi piesnik (i nijedan umietnik) dakle nenamišljava samo, kako gdiekoji misle, štokakovieh uzorah, kojieh nigdie nije, već on samo niešto iz svagdanjega života, što mu se vidi vriedno i dostojno uresa, te prilično za ganutje, razveseljenje i uzbitjenje sèrca čoviečanskoga, u ikakovu čarovnu kadikad šarenu, odoricu obuče, kakono se proste, dèrvene lutke (Puppen) oblače, kojieh nijedno diete pogledalo nebi, da ih majčica svojom nježnom ručicom ne nakiti i ne uresi. Ta lutka je ovdie ono zèrnce istine koje piesnik mirisniem cvietjem umotvornoga duha svoga nakiti, kano i bisernica dragiem

biserom oblije miesto svoje kućice gdie je otrovna buba probode. Piesnik posvuda vidi šta mu patriti može, kó i pčelica po bilju otrovnom bira sladčicu medenu, i puni si košnicu.

Slušajući ili čitajući pravo dielo piesničko, čini nam se da smo sitna dieca u niekom krasniem svietu, koja oriaške i plemenite slike toga svieta gledaju. Junaci u piesmotvorih Omirovieh, bili su zaista kó i drugi junaci plemenite ili vatrene duše, ali su ipak bili ljudi; nu piesnik ih je tako uzvisio, ili gdiegdie po svojoj namieri tako ponizio, da nam se kadikad polubogovi a kadkad poluvragovi čine. Tako su i junaci u našieh narodnieh piesmah uzvišivani i obožavani. Meni su kao malom dietetu pripoviedali da je i mali pèrst Kraljevića Marka tako debeo bio, kó danas najveći čoek oko pása.

Nehotice nam duša leti za timi slikami punimi plemenitosti ili posebnoga značaja, ili se zabavlja u družtvu njihovu, i razveseljiva se hvatajuć ih se da joj neodlete. Zato bi slikar mogao ne malo svaki redak izvèrstnoga diela piesničkog naslikovati, ili slikotvorac u mramoru izdieljati.

Dar piesničtva, dar je nebesni, i komu ga nebesa podielila nijesu, zaman su mu u to ime učionice, zaman će si glavu tèrti, jer nikada piesan mu neće ganuti sèrca čoviečanskoga. Ali kad se pravi piesnik

zagleda u ono zèrnce istine, tisuća bojah, tisuća spodobah vèrvi mu po mozgu, živiem ognjem duša mu se zažeže, te on samo konac protegne kroz ove slike čarovne, a one mu se same u vienac nanižu; tad je uzhitjen, i tada od njega srietniega nema, te on se nebi okanio svoga predmeta, ta visila sablja britka na tankoj dlaci vèrhu njega. U takovom času tekle su zaista suze niz lice svakoga piesnika čija piesan je kadra bila suzu iz tudjeg oka izmamiti!

Svagdanji čoek o takovom uzhitjenju težko suditi je kadar.

U takovieh časovih lahka je stvar piesni izvoditi, jer zaista najliepša piesan je i najlaglje izpievana!... Ali, pobre, riedki su časovi kad:

Piesnik pieva piesmice sladjane,
Ali piesni posestrima slaže
Iz nenada kad je njojzi drago,
Te kó prelja hitra na vreteno
Mehku svilu, na klupko ih mota.

U narodu našem vlada očevidno nieki čudnoviti duh piesnički, kojeg nije u svakieh narodah. Tolikoput mi se je dogodilo u krajini da sam čuo pievati dievojku ili mladića čudnovate piesmice, kojieh prie nitko čuo nebi, a kad ga upitaš: „Tko ti je tu piesmicu kazao?“ a ono odgovori: „Ta tko bi mi je kazao, ja pievam, a ona se sama spieva.“ —

Ovo sviedoče i one basne narodne o Vilah, ovieh nježnieh i čarovnieh dięvicah, o kojieh i siedi ljudi poviedaju da im se prividjaju u planini i na križeputju. Vile su nami izvor čarovni od velike piesničke važnosti, a nezaboravljive i najmilie slike iz niegdašnjeg basnoslovja slavjanskog, sasvim slične Geniem helenskiem; slike su to koje su tako prirodjene i priviknute narodu našem, da bi griehota bilo mu ih oteti.

Velika je dika već i to kad se proizvodi piesnički uvaživati znadu. Ako i niesmo upravo svetjenici Vile piesničke, ipak možemo u hladu stroma onog umietničkog počivajući, nasladjivati dušu zrieliem voćkami koje nam same u krilo padaju. Samo nikada se zaboraviti nesmije da je i piesnikova najpèrva i najznatnia svèrha: plemenito, podučavajuće razveseljenje i ganutje sèrca čoviečanskoga na plemenite svèrhe; i to da bude mierilo umotvoru piesničkom.

b) Vèrsti piesničtva.

Po unutarnjem sadèržaju možemo sve piesničke proizvode na sliedeće tri vèrsti razdieliti: 1. Proizvodi lirički ili pięvateljni; 2. epički ili povie-

dajući, osobito o junačtvu; 3. dramatički ili dielotvorni.

Pievateljne piesme se onakove nazivaju koje se u Helenih uz liru pievahu, to su sve one koje ikakovo unutarnje ćutjenje piesnika ili pievača izrazivaju, n. p. piesme o ljubavi (ženske piesme), Ode i. t. d.

Poviedajuće (junačke) piesme su onakove u kojieh se niešto običajno vitežkoga iz prošastnosti tako pripovieda kó da bi piesnik pri tomu slučaju nazočan bio, te da nam pripovieda kako se je to dogodilo, pa da gdiegdie i svoje misli uplete, n. p. koleda mužka, koleda ženska, piesan vitežka, Seljanka, i. t. d.

Dielotvorni piesnički proizvodi se oni imenuju koji su tako uredjeni da nam se osobe njihove dielateljno same od sebe predstavljaju, a piesnik kó da se je sasvim posakrio, n. p. igrokazi razlike vèrsti.

Višeput ove vèrsti nijesu tako posve razdieljene, već se nalaze gdiegdie tako pomiešane, da se u malenoj piesmici sve tri sroče.

Gdiekoji spisatelji razdieljuju na drugi način cielo piesničko polje na dva diela, t. j. 1. Unutarnje (subjektivno); 2. izvanjsko (objektivno) piesničtvo (po Šileru sentimentalno i naivno). U pèr-

vašnjem se razumieva takovo piesničtvo koje se više svojim unutarnjim ćutjenjem zabavlja, nego li izvanjskim svietom, dočim objektivno piesničtvo svu svoju silu u tome nalazi da prosti naravni dogodjaj sbivši se izvan piesnika, uzvisi i oplemeni; a ovo je prava poezia, jer subjektivna se lahko u snivanje izvèrže.

Naše junačke narodne piesme su malo ne sasvim objektivnog sadèržaja, veći dio kolede mužke, gdiekoje kolede ženske, u narodnoj odorici, i sudaraju se time, opetovanjem pojedinieh izrazah, množinom tako nazvanieh „viečnieh prislovakah", (bieli grad, zelena gora, hladna voda, sinje more i. t. d.) i po svemu načinu njihovu, s poeziom Omirovom. (Šiler je više subjektivan, Gete više objektivan.)

c) Niešto o pravilieh piesničkieh t. j. o prozodii.

1. O piesničkom slogu u obćem.

Piesnici se odlikuju takodjer u izvanjskoj spodobi svojim načinom pisanja od govornika i od svagdanjeg prostog govorenja. Oni imadu vlastiti, piesnički, slog, koi je složen iz tako nazvanieh stopicah.

Rieči u svakom jeziku, toliko jedna prema drugoj, toliko i svaka slovka (Sylbe) jedne iz više slovkah bivajuće rieči, izgovaraju se podulje ili pokratje, n. p.

„Znaš li mila, kad si moja bila?"

Rieči: znaš, kad; slovke: mi, mo, i bi podulje se izgovaraju nego: li, la, si, ja, la.

Uzrok je tomu duljem i kratjem izgovaranju unutarnja važnost rieči ili slovke.

Poglavito je pravilo da duljina obično biva na korienu jedne rieči, i najlaglje se upozna u nominativu substantiva (pèrvom padežu samostavnog imena), pozitivu adjektiva (u pèrvom stupnju prislovakah), infinitivu verba (trajućem vriemenu glogoljah).

U svieh jezicih se rieči na stopice razlike vèrsti razdieliti mogu; ali se to čini po različnieh pravilih. U gdiekojieh jezicih biva duljina na slovki gdi je udarenje (ton ili accent), u drugieh je već prirodni značaj gdie mora da bude ta duljina ili kratkoća. U našem jeziku se ravna po duljini i kratkoći prirodjenoj, ali pružljivost i mehkoća našeg jezika čini da se obedvije sisteme upotriebiti mogu; pa će svatko, komu inače nije više ležeće na prozodii nego na piesničtvu (poezii), pripoznati da je to prevelika prednost našeg jezika, i da bi to die-

tinski pedantizam bio kad bi se krila piesničkog uzhitjenja u to ime uzkratiti htiela.

Duljina naznačiva se oviem znamenjem –, kratkoća oviem ◡, gdie je dvojbeno ⏓, pa gdie se stopice diele, ovako |. Ono se gore dakle ovako razmieriva:

— ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡
Znaš li | mila | kad si | moja | bila. |

ili

— ◡ | — ◡ | ⏓ ◡ | — ◡
Jaše | Vezir, | i naj | bliže |
— ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡
Goru od | sedam | vrielah | gleda! |
— ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡
K južnom | kraju | Vitoš | diže |
— ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡
Vèrh u | duhju | niklu iz | leda. | *)

Ovo –◡ je jedna **stopica** piesničkog sloga ove vèrsti.

2. Vèrsti stopicah.

U slogu sastaju se rieči razlike duljine i kratkoće pojedinieh slovkah, i tako i stopice razlike su,

---

*) Zašto se ovdie: „**goru od** ..., i **niklu iz** ..., samo u dvije slovke izgovara; vidi: o **spajanju samoglasnikah**.

koje već stari Heleni svaku vèrst svojiem znanstveniem imenom naimenovaše; najobićajnie su sliedeće:

1. trohejska	stopica:	— ◡;	n. p.	Duša (— ◡),
2. jambijska	„	◡ —	„	U glas (◡ —),
3. daktilska	„	— ◡ ◡	„	Ljubica (— ◡ ◡),
4. spondejska	„	— —	„	Liep vàrt (— —),
5. pyrrhihiska	„	◡ ◡	„	Ta pies | mica*) (◡ ◡),
6. tribrachiska	„	◡ ◡ ◡	„	Ta pie | valica †) (◡ ◡ ◡),
7. molakos	„	— — —	„	Tvàrd grad liep (— — —),
8 kretiska	„	— ◡ —	„	Bieli grad (— ◡ —),
9. amphibrachiska	„	— ◡ ◡ —	„	Ljubiću moj! (— ◡ ◡ —)

3. Značajnost stopicah.

Iz takovieh gore naznačenieh stopicah slaže se piesnički slog, kojega ni piesnik nesmije da svojevoljno upotriebi, jer svaka vèrsta imade svoj vlastiti značaj, n. p.

---

*) †) Jer slovke: ta pies. . spada pervašnjoj stopici, pa ako se rieči piesmica i pievalica svake u jednu stopicu složi, onda je pèrva daktilska, a druga rieč Paeon primus: — ◡ ◡ ◡

Trohejska stopica ima nešta turovnoga, mehkoga, ljubkoga.

Jamb ima nešta napriedujućeg, vatrenog; ali se u našem jeziku (izvan u alkeijskoj strofi,

∪ — ∪— ∪ —∪ — ∪

tretjem redu: „Jer znaj: inače lira zlatna“) sam za sebe malo upotriebljuje, i čini mi se da mu ni prirodan nije.

Daktilske stopice su vesele, poviše ih ukupno, svetčane, kó u šestomieru (hexameter).

Spondejske su težke. Ali to sve nije tako sasvim obšestareno da iznimke biti nesmije; od umnosti piesnikove, duljine i kratkoće sloga sve tu zavisi, tako da i najvatrenie Davorie u trohejskieh stopicah složiti je moguće *).

4. O spojenju samoglasnikah.

Te stopice nije svakiput lahko razaznati, osobito gdie, kako i mora da bude, na svaku stopicu neide ciela rieč, nego se polovica ili samo jedna slovka već drugoj ili pérvašnjoj stopici uzimlje; ali možemo svigdar uviereni biti da je slog dobar, samo ako se u *dobrom i pomnom čitanju* ne-

*) Vidi što Engel kaže o značajnosti stopicah i sloga piesničkog.

z a p i n j e, jer tu je u h o najstrožii sudia! Pazit je pozorno na s p o j e n j e samoglasnikah (Elision i Synizesis), t. j. gdie se dvoglasnici u sried rieči, ili jedan i više samoglasnikah na kraju jedne rieči samoglasnikom sliedujuće rieči tako spoji, da se ti samoglasnici tieh dviuh riečih ukupno izgovaraju; ja velim ukupno, t. j. kao dvoglasnici, i to je liepše, nego da se predjašnji samoglasnik u čitanju izostavi, kako se to u latinih uči, n. p. iz Gundulića:

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„Družba is | točnieh | zatoč | nicah |
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„Sliedi | smiona | i slo | bodna |
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„Gdie je | glasom | od vie | tricah |
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„Dubra | va ova | zove u | godna. |

ili

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„A u vi | socieh | gorah | vàrhe |
— — ◡ ◡ — ◡ — ◡
„Najprie og | njeni | tries u | dari. |

Niekakova čarovna krasota je u ovom spajanju, koje se prispodobit može s glasom jedniem ječećiem na klaviru, koi sve stiže sliedujućega, i š njim se staplja i razlieže, dokle tretji glas jačji obadva ne preoblada.

5. Vèrsti piesničkog sloga.

Piesnici helenski i rimski su množinu vèrstih piesničkog sloga iznašli i sastavili. Ima ih množina koje zasad nebi dobro bilo u naš jezik upotrebljivati, jer ih svatko nije kadar razaznati, a to kovanje slogovah višeput nikakove koristi neima. Dakle ću ovdie samo napomenuti niekolike najkrasnie i najspodobnie vèrsti; ja znam da bi se u takovieh dosti liepieh piesamah izpievati moglo.

Sve vèrsti piesničkoga sloga mogle bi se opet na dvie poglavite vèrsti razdieliti: 1. slobodne, 2. nabrane.

Slobodni slog ono je koi, bio on iz kakovieh mu drago stopicah jednog broja, ili čas dulji čas kratji, u cielom se piesničkom dielu upotriebiva bez ikakove opazke na broj slogovah ili redakah, koji jedan do drugog da stoji, kao n. p.

a) po pet trohejskih stopicah u našieh narodnieh piesmah:

— ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡ | — ◡

i. t. d. manje i vise stopicah;

b) po pet jambijskieh, s jednom suvišnjom kratkom:

◡ — | ◡ — | ◡ — | ◡ — | ◡ — | ◡

ili manje ili više;

c) po šest daktilskieh u šestomieru, od kojieh peta uviek mora da bude daktilska, a šesta može biti i spondijska, ili, osobito u našem jeziku, trohejska, kó i svaka druga osim pete stopice :

— ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ⏓

d) po pet daktilskieh stopicah s jednom suvišnom dugačkom slovkom u sriedini i na koncu: (petomier)

— ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — | — ∪ ∪ | ⏓ i. t. d.

Nabrani slog bi se onakovi imenovat mogao koi se kao u kiticu nabere, da svigdar niekoi broj tieh slogovah ukupno stoji, i da se ciela piesan u takovieh kiticah ili strofah izpieva, n. p.

a) trohejska prosta kitica četverostopna:

— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪

i. t. d. manje ili više stopicah;

b) dvostruka trohejska kitica, n. p.

— ∪ — ∪ — ∪ ⏓
— ∪ — ∪ — ∪ ⏓
— ∪ — ∪
— ∪ — ∪
— ∪ — ∪ — ∪ ⏓
— ∪ — ∪ — ∪ ⏓

ili

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡

ili

— ◡ — ◡
— ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡
— ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡

i. t. d. mogu se slagati na razlike načine.

c) alkejska kitica od prevelike krasote:

◡ — ◡ — ◡ — ◡ ◡ — ◡ ⏑̱
◡ — ◡ — ◡ — ◡ ◡ — ◡ ⏑̱
◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡

Po-tom mierilu je spievana piesma: „Spomenik", „Putniku", „Dinku", „U jednom Lugu", ona „Jednom zviezdoznancu" i „Sȁrbski Genij";

d) adoniski slog:

— ◡ ◡ — ◡
— ◡ ◡ — ◡
— ◡ ◡ — ◡
— ◡ ◡ — ◡
— ◡ ◡ —

e) savina kitica:

— ◡ — ⏓ — ◡ ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ⏓ — ◡ ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ⏓ — ◡ ◡ — ◡ — ◡
— ◡ ◡ — ◡

f) trohejska kitica hramajuća:

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ —
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ —

Hramajuća se naziva za to, jer kad se čita, slušat je kó da hrom čoek poštapajuć se hodi; vidi mi se, da nije prirodno jeziku našem; ali čudnovito se ovaj slog izravna i prekrasno se odlikuje u slavjanskom i svakom jeziku, kad se slože dva ovakova četverostopna sloga, pa onda jedan za posliednju polovicu posliednje stopice uzkrati:

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ ⏓
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
— ◡ — ◡ — ◡ ⏓

Po tom vele musikalnom mierilu je spievana piesmica prerano prestavivšega se, velenadarenog našeg piesnika Špiridona Jovića:

Sietjaš li se onog sata,.
Kad si meni oko vrata
  Biele ruke savila,
I, krijući svoje lice,
Meni skoro nehotice
  Svoju ljubav odkrila i. t. d.

Tretji i šesti slog ovdi nije sasvim čist i pravilan, ali ta pogrieška je neznatna, i može se uzeti za piesničku slobodnost.

6. O slaganju različnieh stopicah u jednom slogu.

Višeput sam čuo, od gdiekojieh ljubiteljah našeg jezika, koriti neumèrloga Gundulića da se on nije dèržao nikakvoga čvèrstoga pravila u slogu svome. Vele oni: „Ta kako se to može u Osmanu slagati:

— ◡|— ◡| — ◡|— ◡
Tu istočna sta bojnica ...

◡ — ◡
„kad nitko ne veli: bojnica, to jest da bi slovka ni bila dulja od predjašnje;“ pa kako bi se to pievalo, a što se pievati nemože, to nevalja!“

To korenje je samo nepoznanost o značaju pojedinieh stopicah, i o pravilieh muzikalnieh (generalbasu).

Tko to može tvèrditi i dokazati da bi liepo bilo u golemome junačkom dielu „Osman“ od kraja do konca neštiti ništa drugo već gole četverostopne trohejske slogove, u kojieh bi liene, mehke, trohejske stopice kó pèrljci na lotri (liestvi) nanizani bili? — Ta jednoglasnost (monotonität) bila bi zaisto u svakom većem dielu neugodna, osobito gdie nije spajanja samoglasnikah (Synizesis), mislio bi čoek da sluša bubanj bubnjajući!*)

Ta to su već helenski i latinski piesnici glasoviti pripoznavali, za nebiti jednoglasni (monoton) u većem dielu, da je nuždno miešati trohejske, daktilske, jambijske i spondejske stopice, i tu su umietnu različitost stopicah smatrali kao niekakovu krasotu posebnu. Uzmite upravo ikoju knjigu o latinskoj prozodii, pa ćete vidieti koliko iznimkah, koliko slobodnostih piesničkieh, gdie se i u latinih kaže da ima dosta slovkah koje čas kratje čas dulje bivaju, te onda kažu: „Po piesničkoj navadi“ (auctoritate!)

Tako isto se kaže u niemačkoj prozodii; pa pogledajmo Šilerovu prozodiu! Moglo bi se tisuću primierah u dielih njegovieh najti, kako mu je više ležalo na sèrcu da izrazi svoju ideu, nego da ju

---

*) Vidi „Engel's Ideen zu einer Mimik; 36. Brief.“

žertvuje za volju jedne stopice. Gle samo jedan primier: U piesmici „D e r A l p e n j ä g e r“, posvud trohejskog četverostopnog, u drugom i četvèrtom redu svake strofe za jednu kratku slovku pokratjenog sloga, stoji na jednom miestu:

„Vor ihm her mit Blitzesschnelle
„F l i e h t d i e z i t t e r n d e G a z e l l e“

te u Balladi „Hero i Leander“, u istoj vèrsti sloga:

„Selbst der Styx, der neunfach fliesset,
„Schliesst die Wagende nicht aus ...“
. . . .
„Auch durch des Gewässers Fluthen
„Stachelt sie Leander's Muth.“
. . . .
„Sie, die einzigen, bezeugten
„Den verstohl'nen Liebesbund.“
. . . .
„Bring auch heute den Geliebten
„Mir auf der gewohnten Bahn.“ —

Pa gdie su ovdie četverostopni troheji?

Možemo dakle od veleučenoga i veleizobraženog Gundulića očekivati da ni on nije štio: bojnica (◡ — ◡), jer mi se vide u cielom dielu njegovom, kako i u mnogieh inieh našieh piesnikah u trohejskieh stopicah d a k t i l s k e, gdiegdie j a m b i j s k e, s p o n d e j s k e, i sami P a e o n p r i m u s — ◡ ◡ ◡ upleten,

premda možebit da je to činjeno višeput (kó u narodnieh piesmah) samo po niekakovom unutarnjem ćutjenstvu skladnosti, ili taktu; a zaisto taj takt je najbolji učitelj. Po niekakovoj čudnovatoj pružljivosti (elasticität) srodnieh stopicah izravna se ta razlika i stopi, da se u dobrom naravnom čitanju ni malo ne zapinje.

Zato bi ja Gundulića ovako štio:

— ◡ — ◡ ◡̲ — ◡ ◡
Tu is | točna | sta | bojnica |
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
I u nje | licu | sunce i | zora |
— ◡ — ◡ — ◡ ◡ ◡
Glaso | vita | Sokolica |
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡
Veli | koga | kći Mo | gora."

Vidi se da je temelj iz četverostopnieh trohejah, ali su daktili i paeon primus u njih pomiešani.

Tako i ovdie: (iz nar. pies.)

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
„Evo, | Turci, | drugo | momče | mlado |
— ◡ — ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡
„I ono ima perje pozlatjeno."

ili

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ ◡ ◡
„Ja nijesam | mlada | gospojica,
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ ◡ ◡
„Nego | jadna | turska | robinjica."

gdie je temelj iz peterostopnieh trohejah, pomiešan s Paeon primus — ◡ ◡ ◡ u posliednjima dvima riečima; a ovdie:

∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪
Od | kada su | cari po | stanuli
∪ — ∪ ∪ — ∪ — ∪ — ∪
U | Jedreni | gradu bije | lome.

Vidi mi se da slog počimlje s Jambom, ili bolje s Daktilom, pred koim je kratka slovka, koja se u Niemacah „Vorschlag“ zove. Ali budući da u svakom slogu po deset slovkah imade, rhythmus sloga sam od sebe tako izravna se, da u liepom naravnom čitanju nikakovog zapinjanja opaziti nije.

Ovo je miešanje i upletanje daktilah u peterostopnom trohejskom slogu od velike zanimivosti i krasote, jer inače jednoglasnosti u ovoj vèrsti sloga piesničkog nebi moguće bilo odoljeti.

Najliepši je slog narodnieh piesamah gdie se, na miesto peterostopnieh trohejah, sastanu u početku i na koncu jednog sloga po jedna trohejska, a u sriedi po dvije daktilske stopice, ovako:

— ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪
Haide | bratjo da | zidjemo | dvori,
— ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪
Biele | dvori u | zelenoj | gori.

Zato mnim da veliki dio liepote Gundulićevog sloga sastoji uprav u ovoj slobodnoj umietno ili nehotice upotrebljenoj različnosti stopicah, te i u onom spajanju samoglasnikah dviuh riečih; inače zaista po četiri jednolične trohejske stopice, koje i onako za junački slog sasvim sposobne nijesu, nebi nikakove

pružljivosti imale, tim manje, ako promislimo da je gdiegdie u „Osmanu“ upravo osmostopni trohejski slog na dvoje pregnut, tako da odmor ili Cäzura uviek u sriedini i na koncu pèrvoga sloga t. j. izza svake druge četvèrte i šeste trohejske stopice stoji, kano u peterostopnom trohejsko-daktilskom slogu narodnieh našieh junačkieh piesamah izza druge trohejske stopice stoji, tako da ovog odmora slovka iz rieči druge stopice nikada prekoračiti nesmije:

— ◡ — ◡ | — ◡ — ◡ — ◡ } u narodnieh
— ◡ — ◡ | — ◡ — ◡ — ◡ } piesmah.
Odmor

— ◡ — ◡ | — ◡ — ◡ | — ◡ — ◡ | — ◡ — ◡ } u Osmanu.
Odmor Odmor Odmor

Štijući ovako Gundulića i narodne piesme (a i nesmije se nijedna piesma tako čitati da se stopice čuju) znam da nema slušatelja, koji jezik razumie, da mu nebi ovo čitanje ugodno bilo, a to je najbolji dokaz, da se ljubke trohejske stopice s veselimi daktili vèrlo dobro slažu. Dakle prozodia je dobra, samo netreba kvariti jezika u čitanju!

Pa što se tiče pievanja, upitajmo glasbenog umietnika (kompozitera) šta će on reći?

Vele i sami veleučeni niemački krasoslovci, kó n. p. Sulzer u svom velecienjenom dielu o kras-

nieh umietnostih, da se glasbeni umietnik nikako nemože primorati da i kod njega duljina glasnička ondie mora biti gdi je duljina prozodička, on bo ima svoja od piesničkog sloga nezavisna pravila, svoj Generalni bas, po kom se ravna.

A zar se mora i svaka piesmica po jednom poznatom napievu pievati?

Svaka piesmica imade svoj značaj, a ima ga i svaki napiev, pa svake čizme neidu na jedan kalup! Zato bi se svaka piesma na novo morala u muziku staviti, pa onda se glasbenik i ravna po prozodii, koliko mu je moguće; jer lahko bi bilo napiev za jednu kiticu (strofu) sastaviti, ali u glasbi od ikolike savèršenosti valja izraziti svaku misao piesnika vlastitostju njezinom, dakle opet nije liepo sve na jedan kalup nabijati.

Prem da je ona vèrsta recitativa, u sliepačkom pievanju narodnieh piesamah, malo ne prosto govorenje, nu ipak već je u njem nešto od muzikalnog rythma, dakle sasvim nezavisno od duljine i kratkoće piesničkog sloga; jer inače u svakom glasbenom dielu morala bi se duljina glasbena s prozodičkom slagati, a u najbolje složenieh i najbolje u muziku stavljenieh operah lahko se je obsviedočiti da to tako nebiva.

Uzmite, na primier, poznatu, što se tiče prozo-

die i muzike prekrasno složenu, niemačku piesmicu Prochovu: „Das Alpenhorn" pa ćete vidieti kako u njoj stoji:

```
.     .     .     .     .     .     .     .     .
 — ◡        — ◡         — ◡        —   ◡
And're  |  Blumen,  |  and're  |  Wolken
.     .     .     .     .     .     .     .     .
 —    ◡      —  ◡        —       ◡    —
Will dem  |  eig'nen  |  Schmerz ent | flieh'n.
.     .     .     .     .     .     .     .     .
 —     ◡       — ◡        —
Muss wohl  |  weiter  |  zieh'n.
.     .     .     .     .     .     .     .     .
 —    ◡        —    ◡       —   ◡   —
Doch ich  |  denk' an  |  dich zu | rück.
.     .     .     .     .     .     .     .     .
```

Ovdie stoji u muziki na Blu- i men, na Wol- i na ken po četvèrt note; ovo bi dakle prozodički jednake slovke morale biti, kó i sliedeće: (eig-) nen, Schmerz, ent- (flieh'n), na kojih je stavljeno po $\frac{1}{8}$ note; pa opet na (wei-) ter $\frac{1}{8}$, na doch $\frac{1\frac{1}{2}}{8}$, ich, denk, an, dich zu- (rück) svagdie po $\frac{1}{8}$ note; pa ipak tko je jedanput čuo napiev ovaj, nikada ga zaboravit neće.

Manite se dietinskog pedantisma, pazite više na duh umietnički, nego na obrub opravice njegove; nepovijajte s verigami pervorodjenu diecu narodne svoje izobraženosti, jer inače ostat će osakatjena,

a povoji poznat će se na njima i u starosti njihovoj.

7. O sroku ili rimi.

Sudaranje glasoshodno na kraju sloga piesničkog, srok stopicah (rima), neima nikakove piesničke vriednosti, već je samo niekakovo ukrašivanje u novia vriemena i višeput samo kao krasan obrub neznatne opravice: odkini obrub, a ne ostaje ništa neg stare polovne ili sasvim iznošene zakèrpe, iz kojieh je opravica skrojena. Ali u pravom piesničkom dielu većega saderžaja, bogme, nebi ga trebalo, jer mi se tu čini kó da bi se slon s komarcem zabavljao, naime u našem i onako mehkom jeziku, gdie sroka sasvim nebi trebalo, srok budući samo sriedstvo za umekšanje onakovog jezika kojemu je to potriebito; a to kukavo sročivanje pači uzhitjenom piesniku, ako ne u ničem, to u liepom izrazu svoje misli. Da bogme! kad Vila koga roči, tko bi onda mislio na sročivanje svojieh besiedah, nego valja priliku upotrebiti, dok na krilieh neodleti, pa pievati, i umiljavat joj se umotvornom svesèrdnom besiedom, eda bi se mlada smilovala!

Sasvim ludo i nebasnivo mi se vidi sročivanje stopicah na tri, četiri sloga daleko, jer dokle dodje

do drugog sroka, na pèrvoga malo tko misli, pa rekó bi da su takovi sroci samo za oko sastavljeni.

U latinah se je deržalo to sročivanje glasoshodno za veliku pogriešku.

VII. Kazalištvo.

Ovamo bi se sve vèrsti umietnosti postaviti mogle koje se osobom na pozorištu pokazuju (teatralne igre, tanac, pantomima).

Kazalištni umietnik izrazuje svoju zadaću pomoćju govora, ili mučeć kretanjem, mimikom, plesom, igrom kazalištnom, sa svom moćju žive, dielovajuće osobe, čini nam se da su niekoje osobe svoje miesto na pozorištu zauzele, gdie nagledice dielovati nastoje. Istina je da su umietnosti ove vèrsti bieguće, začasne, ali poradi njihove živahnosti, i budući da su krugu živótnom najbližje, imadu one preveliki upliv na množtvo gledaocah, dirajuć najkratjim putem sèrce i dušu pozorna gledaoca; osobito u igrokazih različne vèrsti. Poradi njihovog upliva na narod dakle, nije dosti da se ikoi neznati čin, ili kakovi slučaj iz prostoga svagdanjeg života na pozorište podiže; mora tu da bude štogodier što je kadro ganuti gledaoca na ikakovo dobro dielo, pokazati tužne posliedice koraka koim nietko ostavlja krieposti put, ili barem da

razveseli plemenitiem načinom sèrce tugujuće na nevinoj šali nevine čeljadi.

Nije to dakle umietnost kad se u kazalištu pokazuju otrovne dvoumnosti moralno pokvarenieh ljudih, glupost svagdašnja pokvarenog prostog puka, na nedostojnu zabavu i pravedni gnjev svakoga izobraženoga gledaoca, kó da bi se gledaoci šta takovog naučiti htieli. Zaisto u takovom kazalištu se umietnost Boginja nikada navratila nije, i bolje bi bilo da se u nas nikada narodno kazalište ne podigne, nego da bi se igralo u njemu po modi.

Ples ili tanac tek onda u red umietnosti postaviti se može, kad je u njemu išta značajnoga, kad gibanja plesajuće osobe nježnu nevinost, svesèrdno čedno veselje izraziva. Kadikad se tiem načinom poput igrokaza ikakovo pripetjenje od umietničke važnosti sastavi i izvede, i ta vèrst kazalištne igre se Ballet zove. Nije dakle ni to umietnost, kad se plesalice takove samo kao vreteno naokolo okretju, rek bi da su povértoglavile; ili kad se na jednoj nozi stojeći, glavu i drugu nogu u horizontalnu liniu metnuti znadu! Svaki izobraženi gledalac upazit će da je to prosta poputna komedia, ta triput se ona izvodila u stolnieh gradovih ciele Europe!

Ono toli obično vèrtoglavljenje u Baletu nepovoljno je pačenje u predstavljanju predmeta, i velim

opet da nije umietnost, ma vikali oni svoj „Bravissimo" od jutra do mraka. — Vèrlo se je započelo u nas uzvisivati i oplemenjivati naše narodno kolo, samo netreba u njemu ni najmanjeg pas-français uvoditi, nit ga odviše zapletati.

Nebi li se iz najliepšieh tanacah svieh pojedinieh slavjanskieh narodah jedno veliko kolo sastaviti moglo, u kome bi se svaka figura vlastitostju svakog pojedinog plesa odlikovala? ... Možebit u tomu nebi nitko politike tražio; pa ako i poište, najti će da je tu medjusobna nezavisnost pojedinieh slavjanskieh koljenah izražena; jer ja nevelim da se svi plesi slavjanski u jedan stope, nego nebi li se mogli jedan do drugog metnuti, da se tako mahom vidi čime se jedan od drugoga razlikuje. I onda nebi trebalo se po modi vladati, i svakog mesopusta drugojačii tanac sastavljati, i o njem si glavu i noge tèrti, već da bude na vieke narodni ples! ...

To su pojedine vèrsti ili grančice onog plodonosnog stroma nebesnog t. j. umietnosti. Svi ikoliko izobraženi puci ciene i zaštitjuju pravu umietnost, ona bo vodi pokolenje čoviečansko na nieku plemenitu svèrhu bitja zemaljskoga, na uljudnost, čoviečnost, jer ta je zadaća njezina: ganutje

s è r c a č o v i e č a n s k o g a n a s v é r h e p l e m e n i t e; t. j. štovanje Božje, ljubav bližnjega svog, ljubav domovine i zakonitog vladaoca, ukrotjenje i oplemenjivanje, nevino razveseljenje sèrca i duše i. t. d.

Nu ima dosti svieta koi misli da umietnost nije ništa drugo već zabava dietinska; ali kažite mi nije li i plemenita zabava blagotvorna sèrcu našem? — Kad diete što zaboli, viešta majka mu dade ponudicah, da se pozabolja; u zabavi sirotče zaboravi na ból svoju, te se igra i titra lutkom svojom, kao da ga ni glava zaboliela nije; otmite mu lutku, odma će stati plakati i jadikovati.

Ali dan danas malo se pazi na svèrhu umietnosti, nego se hoće samo da se zabavlja, a negleda se ni na to s čime se to čini? Tako se i dieca britkiem nožem ili oštrom iglom zabavljaju, dokle se ne porežu ili ne ubodu, te navieke osakatjena nepostanu.

I u našem narodu se posvuda probudjuje očevidno nieko teženje za izobraženostju u narodnom odielu; ali žalibože već ima piesamah p o m o d i i. t. d. Hram p r a v e u m i e t n o s t i nam stoji pust, mèrtviem kolcem zatvoren, a u njem gole stiene, malo da tko znade kolike i koje su grančice umietnosti, i šta je to umietnost?

Valja vidieti šta je umietnost za nieko vrieme u drugieh narodah bila, te obući ovu božanstvenu

kćer, koja je ostala tužnom čovieku na utiehu na zemlji, u odoricu od narodnieh Vilah navezenu, jer dokle godier budemo u drugieh pukovah gledali uzore i primiere za našu književnost, moći će se ona sravniti s jedniem stromom (dèrvetom) koj je uzrasto iz zàrnca padnuvšeg slučajno u puklotinu jedne zidine, pa tu še vija izmedju neba i zemlje, jedva se uzderživajući žilicami kratjušnimi za zidinu. Ono nariečje mora da bude nam umietnički i književni jezik, koje najviše svieta govori, i duh toga nariečja (narodne piesme, basne i poslovice) mora da bude mierilo vriednosti jezika književnog.

To je srieća starieh Helenah i Francezah napose, da njihov književni jezik, jezik je živući većeg diela tieh narodah bio, i da se je podigao iz narodnieh životjah, i tako se je duh narodni preselio u književnost, dočim ima noviieh literaturah, koje, prem da su na glasu, ipak nikakvog narodnog elementa, nikakove izvornosti (Originalität) u sebi neimaju, i upravo takovi izgled imaju, kó da bi to literatura samo za učene ljude bila, a naši ljudi vele: „Za mudre nepoja se!“ — Tko to nevieruje, neka pokuša prevoditi jednu francesku i jednu niemačku knjigu, pa će vidieti, kako je pèrva prebogata sobstvenimi izrazi, kao da bi poslovice bile, i

od kojih francezi imadu knjižurinah kó slovari drugieh narodah. Šta je to inače, nego narodni živalj u pèrvom, a učena golota u drugom jeziku.

Tko misli narodnu izobraženost podignuti, taj mora duh narodni jezika štovati, i manut se miešanjah neprikrojenieh starieh, tudjieh, ili takovieh riečih u našoj književnosti koje su od srodnog nariečja posudjene, jer ako se nariečju našem neprikroje, plode Haos, štono veli pokojni Vladika Mušicki:

„Zašto do vieka vikat kojim treba
„Pisat jezikom? Počni
„Pa piši slavenskim, pa piši sèrbskim,
„Ali čisto!
„Naša su nariečja, dà Sèrbe! oba,
„Ali im granicu ti daj!
„Nit jednog, niti drugog gubi, ali
„Smiese ti ne čini iz njih.
„Oba su u sebi liepa, ali plode
„Haos, ako ih slijeѕ!“ — —

Puci, koji u znanostih i umietnostih jošter napriedovali nijesu, mogu se laglje dobrom ukusu naviknuti, neg oni kojieh ukus moda je već pokvarila; zato glavna je zadaća, mierilo prave umietnosti uviek pred očima imati, i dobri ukus u proizvodih umietničkieh probudjivati i hraniti.

Možebit bi se tim načinom opet viek zlatoplodni umietnosti helenske povratio, kakovog je vidio „putujući Anaharsis" u Helenih već oko 4—5 sto godinah prie narodjenja Isusova.

Čujmo jošter što sudi veleučeni niemac „Sulzer" o krasnieh umietnostih: *)

„Der wichtigste Dienst, den die schönen Künste den „Menschen leisten können, besteht ohne Zweifel darin, „dass sie wohlgeordnete herrschende Neigungen, die den „sittlichen Charakter des Menschen und seinen moralischen „Werth bestimmen, einpflanzen können. Empfindungen der „allgemeinen Redlichkeit, der wahren Liebe des Vater-„landes, der Freiheit, der Menschlichkeit etc. sind in der „sittlichen Welt die allgemeinen Kräfte, wodurch die Ord-„nung, Uebereinstimmung, Ruhe und Wohlstand erhalten „werden. Nur durch sie gelangen die Menschen zu Ver-„diensten, werden Beschützer der Rechte der Menschlich-„keit, Stützen des Staates und Erhalter der Ordnung, der „Ruhe, des Wohlstandes, in grössern oder kleinern Ge-„sellschaften, die gewiss verloren sind, wenn es ihnen „an Männern dieser Art fehlt. Wehe dem Volke, der Ge-„sellschaft, der Familie, wo die Empfindungen der Ehre,

---

*) Theorie der schönen Künste von Sulzer. Iz ove knjige i „Voyage du jeune Anacharsis" par Barthelemy. (u niemačkom prevodu: „Reisen des jüngeren Anacharsis durch Griechenland") dosti dobroga i krasnoga se naučiti može.

„der Redlichkeit, des Rechtes erloschen, oder nur so „schwach sind, dass sie nicht mehr die Triebfedern der „Handlungen sein können."

„Hier öffnet sich also ein schönes Feld für alle Künst-„ler, vorzüglich aber für Dichter, die es in ihrer Macht „haben, jede wohlthätige Neigung und Empfindung in den „Gemüthern wohlgeborner Menschen herrschend zu ma-„chen."

„Nach dieser Krone strebe du, Jüngling, dem die „Natur die Gabe verliehen hat, durch süsse Worte jedes „Ohr zu fesseln, und durch reizende Bilder jede Phanta-„sie einzunehmen. Erwecke deiner Nation Männer, deren „herrschende Leidenschaft die Liebe des allgemeinen Be-„sten, die Liebe des Rechtes und der Ordnung, Hass des „Unrechts und der Gewaltthätigkeit, Feindschaft gegen „jeden Kränker der Rechte der Menschlichkeit ist, dann „wollen wir dir Ehrensäulen aufrichten, dann soll dir un-„ter den Männern des Staates eine Stelle gegeben wer-„den."

Pogrieške tiskarske.

Piesmotvori.

strana 56 u 1. redu ozdola: Minotaurom, miesto: Minotovrom.
„ 59 „ 14. „ ozgora: Neumàrla, miesto: Neumarla.
„ 67 „ 16. „ „ Konjica, miesto: Konjca.
„ 69 „ 8. „ „ neg' o, miesto: nego.
„ 100 „ 8. „ „ lija, miesto: lijah.
„ 112 „ 9. „ „ rieši, miesto: riesi.
„ 127 „ 4. „ „ zlatnu zoru, miesto: zlatna zora.
„ 160 „ 10. „ „ rukama, miesto: rukami.
„ 174 „ izmedju 8. i 9. sloga ozgora izostalo je: Leti, leti, daleki su puti,

Misli o umietnostih.

strana 31 u 9. redu ozgora: 7. moloska, miesto: molakos.
„ 48 „ 7. „ ozdola: se, ima se izostavit.
U opazki za Kazalo ima se još ter primetnuti: Osim nekolikieh pred poslednjom, od 1845.

